

Lapsille sopiva Jyväskylä

Jyväskylän lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma 2007

SISÄLLYS

Johdanto	2
Ohjelman laadinnan lähtökohdat.....	2
Kuvaus ohjelman laadintaprosessista.....	3
1. Lapsipolitiikan lähtökohdat ja perusta Jyväskylässä	4
Lapsen oikeuksien sopimus.....	4
"Lapsille sopivassa Suomessa jokaisen lapsen arjessa toteutuu lapsen etu".....	5
Lapsen hyvän elämän edellytykset ja uhkatekijät.....	5
Lapsille sopiva Jyväskylä – Jyväskylän lapsi- ja nuorisopolitiikan tavoitteet.....	7
2. Lapsen ja nuoren hyvän elämän edellytykset ja palvelut Jyväskylässä	8
Toimialojen tunnistamia haasteita lapsen ja nuoren hyvän elämän toteutumiseksi Jyväskylässä.....	14
Kolmannen sektorin edustajien näkemyksiä lapsen hyvän elämän edellytyksistä Jyväskylässä.....	14
3. Lapsille sopiva Jyväskylä – asetettujen tavoitteiden mukainen lapsi- ja nuorisopoliittinen toimintaohjelma	16
Lapsi saa rakkautta ja huolenpitoa.....	16
Lapsella on turvallisia ja pitkäkestoisia ihmissuhteita ja turvallisuuden tunnetta vahvistava kasvuympäristö.....	17
Lapsella on tarvittavat perus- ja erityispalvelut ja taloudellisen toimeentulon turva.....	18
Lapsen osallistuminen arjessa lisääntyy.....	18
Lapsen oikeudet tunnetaan laajasti.....	19
Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman toteutumisen arviointi ja seuranta.....	19
LIITTEET	20
Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman valmistelutyöryhmän kokoonpano (liite 1).....	21
Luettelo taustamateriaalista (liite 2).....	22
Asiantuntija-alustukset (liite 3).....	23
Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman valmistelutyöhön osallistuneiden ja muiden kolmannen sektorin edustajien näkemyksiä lapsen hyvän elämän edellytyksistä (liite 4)	24
Mannerheimin Lastensuojeluliiton Keski-Suomen piirin esittämiä haasteita, tavoitteita ja toimenpiteitä (liite 5).....	34

Johdanto

Jyväskylän kaupunginhallitus päätti huhtikuussa 2005 sosiaali- ja terveystalokunnan esityksestä että Jyväskylässä laaditaan lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma (Kaupunginhallitus 25.4.2005/223). Päätoksen mukaan ohjelman laatimisesta vastaa sosiaali- ja terveystoimi yhteistyössä muiden asianomaisten tahojen kanssa seudullinen näkökulma huomioiden. Kaupungin valtuuston evästyksenä työlle oli, että asia on valmisteltava laajapohjaisesti, myös kolmas sektori mukaan kutsuen. Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman valmistelutyöryhmään pyydettiin kesällä 2005 esitykset virkamies- ja luottamushenkilöjäsenistä varahenkilöineen kaikilta toimialoilta. Työryhmä päätyi ensimmäisessä kokouksessaan pyytämään kolmannen sektorin edustajaksi mukaan jäsenet Jyväskylän kaupunkiseurakunnasta ja Mannerheimin Lastensuojeluliitosta. Loppuvuodesta 2005 työryhmä anoi kaupunginhallitukselta työlleen lisääaikaa huhtikuun 2006 loppuun.

Työryhmän kokoonpano on kuvattu liitteessä 1.

Ohjelman laadinnan lähtökohdat

Ensimmäinen lasten ja nuorten hyvinvointiselonteko valmistui Jyväskylässä vuonna 2000 ja sen käsittelyn yhteydessä kaupunginvaltuusto päätti, että vastaava selonteko tehdään kerran valtuustokaudessa. Samalla selonteossa esitetyt toimenpide-ehdotukset hyväksyttiin Jyväskylän kaupungin lapsi- ja nuorisopoliittiseksi ohjelmaksi. Kesällä 2002 esiteltiin kaupunginhallitukselle suppeampi väliarvio hyvinvoinnin tilasta ja toimenpide-ehdotusten toteutumisesta. Toinen selonteko jyväskyläläisten lasten ja nuorten hyvinvoinnista valmistui vuoden 2004 lopussa.

Selontekojen laatimisen tavoitteena on ollut seurata lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaa kaupungissa ja tehdä ehdotuksia havaittujen puutteiden korjaamiseksi sekä seurata toimenpiteiden toteutumista ja vaikutuksia. Tavoitteena on ollut lisäksi antaa mahdollisimman kokonaisvaltainen kuvaus lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilasta ja sen kehityksestä, tiedottaa siitä kuntalaisille, ammattilaisille, luottamushenkilöille ja muille päättäjille sekä pyrkiä käynnistämään sen avulla hyvinvointia edistäviä toimia. Selonteossa ehdotettiin myös, että kaupungille laadittaisiin varsinainen lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma. Selonteon toivottiin toimivan peruskartoituksena ja tilannekatsauksena ohjelman laatimistyölle.

Kuntaliitto selvitti lapsipoliittisen ohjelmatyön tilannetta valtakunnallisesti keväällä 2005. Lähes 70 prosenttia Suomen kunnista on asettanut paikalliset tavoitteet lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehittämiseksi. Näissä kunnissa asuu 83 prosenttia maan lapsiväestöstä. Selvityksen mukaan lapsipoliittisista ohjelmista koetaan olevan hyötyä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisessä. Lapsipoliittinen ohjelmatyö lisää lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamista ja suunnitelmallisuutta. Vaikka ohjelma ei takaa, että lapset ja nuoret voivat hyvin kunnassa, on se kuitenkin hyvä väline hyvinvoinnin seuraamiseksi ja palvelujen kehittämiseksi. Lapsipolitiikan tavoitteena on varmistaa turvallinen lapsuus, huolehtia lapsuuden voimavaroista ja edistää lapsen mahdollisuutta toimia aktiivisena osallistuvana kuntalaisena. Kuntaliitto laati oman lapsipoliittisen ohjelmansa "Eläköön lapset" vuonna 2000.

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut 2005 perhepoliittisen strategian, jossa on kuvattu linjauksia ja taustoja perhepolitiikan valtakunnalliseen kehittämiseen. Strategian tavoitteena on myös lisätä lapsi- ja perhepolitiikan vakautta ja ennakoitavuutta. Samalla se toimii mahdollisen lapsi- ja perhepoliittisen toimenpidekokonaisuuden tausta-asiakirjana.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 2003 Suomen lapsiasiain toimikunnan laatimaan kansallista toimintasuunnitelmaa. Vuonna 2005 ilmestynyt Lapsille sopiva Suomi toimintasuunnitelma pohjaa YK:n yleiskokouksen lasten erityisistunnossa 2002 hyväksytyyn loppuasiakirjaan, A World Fit for Children. Toimintasuunnitelma nostaa esiin lasten ja lapsiperheiden elinoloissa ajankohtaisiksi katsomiaan kysymyksiä Suomessa. Toimikunnan mielestä Suomeen tarvitaan laaja ja yhteisesti hyväksytty valtakunnallinen lapsi- ja perhepoliittinen strategia lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin kehittämiseksi ja seuraamiseksi. Lapsille sopiva Suomi -toimintasuunnitelma täydentää suosituksillaan olemassa olevien kansallisten toimintaohjelmien ja -suunnitelmien kuten varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteiden, peruskoulun opetussuunnitelman perusteiden, kouluterveydenhuollon oppaan ja laatusuosituksen sekä lastenneuvolan työntekijöille suunnatun oppaan sisältöä ja toimeenpanoa.

Jyväskylän lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman valmistelutyöryhmä päätyi tarkastelemaan Jyväskylän lapsipoliittista strategiaa nimenomaan Lapsille sopiva Suomi toimintasuunnitelman esittämien näkökulmien mukaan. ”Lapsille sopiva Jyväskylä” on kunnallinen jatkumo kansainvälisille ja kansallisille lapsen oikeuksien toteutumista linjaaville asiakirjoille. Työryhmän käyttämät taustamateriaalit on koottu liitteeseen 2.

Kuvaus ohjelman laadintaprosessista

Jyväskylän lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman valmistelutyöryhmä kokoontui yhteensä kymmenen kertaa syksyn 2005 ja kevään 2006 aikana. Työryhmä kuuli työskentelyn aikana kymmenen eri asiantuntijan alustuksia lapsen ja nuoren hyvän elämän edellytyksistä sekä lapsiin ja nuoriin liittyvistä hankkeista (alustajat on lueteltu liitteessä 3).

Työryhmä päätyi jo työskentelyn alkuvaiheessa siihen, että ohjelman tulee olla mahdollisimman konkreettinen ja perusteltu. Ohjelman odotettiin tuovan selkiytystä ja tietoa lasten ja nuorten palveluista sekä konkretisoivan kaupungin toimintoja. Hallintokuntien väliseen tiedonkulkuun ja keskusteluun toivottiin parannusta. Ohjelman laadinnassa hyödynnetään paikallista osaamista, esimerkiksi yliopiston tutkimusta ja Jyväskylässä työskentelevän lapsiasiavaltuutetun asiantuntemusta. Koska lapsiasiavaltuutetun vierailu työryhmässä ei aikataulusyistä onnistunut, kävi osa työryhmästä tapaamassa Maria Kaisa Aulaa maaliskuussa 2006.

Työryhmä halusi tarkastella lapsen ja nuoren hyvän elämän edellytyksiä ja päätyi kuulemaan asiantuntija-alustuksia aiheesta alle kouluikäisen, kouluikäisen ja nuoren näkökulmasta. Kaupungin toimialoilta, liikelaitoksilta ja kolmannen sektorin edustajilta pyydettiin kirjalliset kannanotot lapsen ja nuoren hyvän elämän edellytyksistä omien palvelujensa tai toimintojensa näkökulmasta. Kolmannen sektorin kannanotot saatiin työryhmään kuuluvien tahojen lisäksi (Jyväskylän kaupunkiseurakunta ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Keski-Suomen piiri) Keski-Suomen liikunnalta sekä SETA ry:ltä ja Sateenkaariperheet ry:ltä. Lastensuojelujärjestöjen näkökulmaa edustamaan pyydetty Lastensuojelun keskusliitto oli vastikään julkaissut oman toimintalinjauksensa lapsen

hyvästä elämästä, joten työryhmä hyödynsi myös kyseistä materiaalia (Lapsen hyvä elämä 2015 – toimintalinjaus).

Lasten ja nuorten sekä lapsiperheiden elämään ja palveluihin liittyen kuultiin alustukset seuraavista Jyväskylän kaupungin hankkeista: Nuorten Ääni, Nuorten Foorumi, Meidän Jyväskylä kasvatusyhteistyö - hanke, Lasten Parlamentti ja Jyväskylän seudun Perhe -hanke. Lapsen ja nuoren oman äänen kuulemista lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman toteutuksessa ja seurannassa työryhmä päätti toteuttaa olemassa olevien ja aloitettavien lasten ja nuorten osallisuushankkeiden yhteydessä. Ohjelman valmistelussa huomioitiin hyvinvointiselonteossa tehty laaja lasten ja nuorten kysely- ja haastattelututkimus heidän omasta näkemyksestään hyvinvoinnistaan.

Lapsiasiavaltuutetun kanssa toteutetussa tapaamisessa keskusteltiin muun muassa lapsipoliittisten ohjelmien haasteista. Esimerkiksi kuinka kuntatasolla olisi mahdollista toteuttaa voimavarojen ”oikea suuntaaminen” panostamalla laadukkaisiin ja ennaltaehkäiseviin peruspalveluihin kalliiden korjaavien palvelujen kasvun rajaamiseksi. Haasteena on pitkänaikavälin taloudellinen tehostaminen sitouttamalla valtuustotason määräraha-prosessin suuntaaminen lasten ja perheiden hyvinvoinnin tukemiseen. Lapsipolitiikan vaikutusten arviointia tarvitaan koko kuntakentällä, kaikilla hallinnonaloilla, ei ainoastaan suoraan lapsiin ja nuoriin liittyvissä palveluissa. Yleisellä tasolla haasteeksi koetaan keskustelussa myös lapsuuden suhteen tapahtunut kulttuurinen muutos, joka kiihottaa itsenäistymistä ja ”isoksi kasvamista”. Tavoitetta sisällyttää lapsuuden arvostaminen osaksi lapsipoliittista ohjelmaa tukee lasten ja nuorten säännöllinen kuuleminen ja osallistumismahdollisuus heitä koskeviin asioihin.

1. Lapsipolitiikan lähtökohdat ja perusta Jyväskylässä

Lapsen oikeuksien sopimus

YK:n yleiskokouksessa 1989 hyväksytty Lapsen oikeuksien sopimus on Suomea ja muita sopimuksen ratifioineita valtioita oikeudellisesti sitova asiakirja, joka kuvaa yleisesti hyväksytyyn käsitykseen siitä, mitä oikeuksia kaikilla lapsilla pitäisi olla. Lapsena pidetään alle 18-vuotiaita. Suomessa Lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus tuli voimaan 1991.

Yleissopimus pitää lasta itsenäisenä ihmisyyksilönä, jolla tulee olla paitsi mahdollisuus kehittyä ja saada tukea ja suojelua tarpeisiinsa, myös oikeus esittää mielipiteensä. Mielipiteet tulee ottaa huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Lapsen oikeuksien yleissopimus on siirtänyt painopisteen lapsen tarpeiden täyttämiseen lapsen oikeuksien takaamiseen.

Lapsen oikeuksien soveltamisen neljä keskeistä yleisperiaatetta ovat:

- syrjinnän kieltä (2 artikla)
- lapsen edun ensisijaisuus (3 artikla)
- oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (6 artikla)
- velvoite ottaa huomioon lapsen näkemys hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti (12 artikla).

Suomen lapsiasiain toimikunnan laatiman kansallisen toimintasuunnitelman Lapsille sopiva Suomi mukaan kaikissa yhteiskunnan toimenpiteissä ja päätöksissä, jotka koskevat

lapsia, on otettava huomioon lapsen etu. Yhteiskunnan toimia ja päätöksiä tulee arvioida lapsen edun kannalta. Lasten kasvatuksesta ja hyvinvoinnista huolehtiminen on vanhempien tärkein tehtävä, mutta yhteiskunnan tulee omilla päätöksillään ja toimillaan antaa selkeä viesti siitä, että se tukee perheitä tässä tehtävässä. Lapsiasiain toimikunta pitää erityisen tärkeänä, että kaikki valtion ja kuntien hallinnonalat ja toimijat; julkinen sektori, järjestöt, vapaaehtoistoimijat ja seurakunnat ottavat toimintasuunnitelman suositukset huomioon omassa työssään ja edistävät niiden toteutumista Suomessa.

”Lapsille sopivassa Suomessa jokaisen lapsen arjessa toteutuu lapsen etu”

Suomen lapsiasiain toimikunnan laatiman kansallisen toimintasuunnitelman Lapsille sopiva Suomi visio on, että jokaisen lapsen arjessa toteutuu lapsen etu. Vision toteutumista jäsennetään lapsen oikeuksien sopimuksen ns. kolmen P:n periaatteen mukaisesti.

- **Protection ~ lapsen oikeus suojelemaan**
 - Lapsi saa kotona rakkautta ja huolenpitoa
 - Lapsella on turvallisia ja pitkäkestoisia ihmissuhteita ja turvallisuuden tunnetta vahvistava kasvu ympäristö
- **Provision ~ lapsen oikeus huolenpitoon ja osuuteen voimavaroista**
 - Lapsella on tarvittavat perus- ja erityispalvelut ja toimeentulon turva
- **Participation ~ lapsen oikeus osallistua ja olla osallinen sekä saada arvostusta mielipiteilleen**
 - Lapsen osallistuminen arjen tilanteissa lisääntyy

Lisäksi toimikunta korostaa että Lapsille sopivassa Suomessa lapsen oikeudet tunnetaan laajasti.

Lapsen hyvän elämän edellytykset ja uhkatekijät

Lapsille sopiva Jyväskylä ohjelmaan on koottu yhteenveto työryhmän kuulemien asiantuntija-alustusten ja pyydettyjen kannanottojen näkemyksistä lapsen ja nuoren hyvän elämän edellytyksistä. Myös lasten ja nuorten omia näkemyksiä on koottu mukaan erilaisista heille Jyväskylässä tehdyistä kyselyistä ja haastatteluista. Lapsen hyvinvointia voidaan tarkastella sekä lapsen tarpeiden ja voimavarojen mukaan että yhteiskunnan toiminnan ja jakomekanismin kautta ja hyvää elämää voi määritellä niin subjektiivisesti, objektiivisesti kuin normatiivisesti. Jyväskylän lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman valmisteluryhmä päätyi tarkastelemaan lapsen hyvää elämää tässä luvussa nimenomaan lapsen näkökulmasta, hänen oikeuksiensa, tarpeittensa ja voimavarojensa kannalta. Jyväskylän kaupungin toimijoiden ja palvelujen näkökulmat lapsen ja nuoren hyvään elämään on tiivistetty luvussa 2.

Sekä lapsuuden sosiologian että kehityspsykologian näkökulmasta lapset ovat aktiivisia toimijoita, jotka rakentavat itse omaa hyvää lapsuuttaan ja luovat omat kokemuksensa ja reagoivat niihin eivätkä vain passiivisesti ota vastaan ympäristön vaikutuksia. Jokaisella lapsella on omat yksilölliset kehitykselliset lähtökohtansa, elämäntapahtumansa, suoja- ja

riskitekijänsä, joita on aina tarkasteltava yhtä aikaa. Hyvän elämän eväiksi lapsi tarvitsee sisäistä ja ulkoista turvallisuutta, oikeuden tulla nähdyksi, kuulluksi ja rakastetuksi. Hänellä tulee olla oikeus leikkiä, toimia, kokeilla, yrittää ja epäonnistua. Lapsen kannalta pysyvyydellä ja jatkuvuudella on erityisen suuri merkitys turvallisuuden takaamiseksi. Pystyäkseen toteuttamaan eri ikävaiheittensa kehitystehtävät lapsella pitäisi olla riittävästi pysyviä ja turvallisia aikuissuhteita, mahdollisuudet oppimiseen, mielekkääseen tekemiseen, taitojen kehittämiseen turvallisessa ympäristössä, kaverisuhteisiin ja tunne-elämän kasvuun, eväitä moraalien kehitykseen, riittävästi onnistumisen elämyksiä ja osallisuuden tunteen kokemuksia. Lisäksi lapsella pitäisi olla riittävä suoja median haittavaikutukselta ja muulta mielen häirinnältä. Hoivan ja suojan lisäksi lapsi tarvitsee rajojen asettamista ja aikuisen ohjausta tutustuessaan ympäröivään maailmaan.

Perhe ja koti ovat hyvän elämän lähtökohtina ensiarvoisen tärkeitä. Parhaimmillaan kotia voisi verrata Tove Janssonin Muumilaaksoon, jossa on rauhallisuutta, vuorovaikutuksellisuutta, kiireettömyyttä ja tapahtumarikkautta. Siellä välitetään toisista, kaikki ovat osallisina toimien yhdessä ja erikseen, lopulta aina toisensa löytäen. Yhteisö on suvaitsevainen ja salliva ja siellä vallitsee keskinäinen luottamus. Myönteisen yhteisöllisyyden katoamisesta nyky-yhteiskunnasta on keskusteltu viimeaikoina paljon. Erilaisin projektein on pyritty rakentamaan yhteisöllisyyttä, mutta ulkopuolelta vieminen ei ole aina johtanut onnistumisiin. Yhä suurempi osa lapsista yhteiskunnassa voi erittäin hyvin, mutta niillä, joilla menee huonosti, menee aiempaa huonommin. Tämä käy ilmi myös Jyväskylän hyvinvointikertomuksesta 2005. Vanhemmuuden tehtävän onnistuminen edellyttää, että perheellä on riittävä ja ennakoitava taloudellinen toimeentulo ja mahdollisuus saada tukea ja apua arjen haasteissa ja vaikeuksissa, esimerkiksi erotilanteissa, mielenterveyden ja päihteiden käytön alueella. Vanhemmilla tulisi myös olla mahdollisuus vanhemmuuden toteuttamiseen kasvatuskumppanina muiden toimijoiden kanssa. Edellytysten luominen vertaistuelle ja perheiden omien läheisverkostojen rakentumiselle ja keskinäiselle vuorovaikutukselle edistää yhteisöllisyyden ja yhteisvastuun kehittymistä asuinympäristössä.

Tämän päivän työelämä on muuttunut henkisesti entistä vaativammaksi ja epävarmemmaksi. Työelämää kuvaavat epätyypillisten työaikojen lisääntyminen ja työn liikkuvuus. Tuloerot ovat kasvaneet entisestään ja samaan aikaan peruspalvelut ovat ohentuneet. Myös muut nyky-yhteiskunnan ilmiöt kuten globaalitalous määräävät ihmisten elämää ja tuovat mukanaan kroonista epävarmuutta. Perheiden sosiaaliset verkostot ovat löyhentyneet ja perheisiin on tullut suvun ja ystävien lisäksi uusia oheiskasvattajia kuten televisio, internet, videopelit, kaverit, harrastukset jne. Oheiskasvattajien kanssa saatetaan perheissä olla keinottomia ja neuvottomia. Usein lapset ovatkin vanhempiaan taitavampia muun muassa median ja teknologian käytössä. Mediamaailmaan sisältyy myös uudenlaista yhteisöllisyyttä, jonka luomiseen vanhempien olisi annettava lapsilleen mahdollisuudet. Lapsia pitää pyytää näyttämään vanhemmilleen uudenlainen mediamaailma.

Lapsi kasvaa ja kehittyy perheen ja kodin lisäksi myös muissa kehitysyhteisöissä. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteisöt ovat niistä keskeisimpiä. Lasten ja nuoren hyvän elämän edellytyksiä näissä yhteisöissä on kysytty heiltä itseltään. Jyväskylän lasten päivähoitopalveluissa selvitettiin varhaiskasvatussuunnitelmatyön yhteydessä lasten käsityksiä heidän omasta hyvinvoinnistaan ja hyvän olon lähtökohdista. Lasten mielestä he voivat päivähoitossa hyvin silloin kun on kavereita, joiden kanssa voi leikkiä eikä kukaan ei kiusaa ja jos kiusaa, niin kiusaamiseen puututaan ja asia selvitetään. Olo on hyvä kun "on tavallinen päivä" ja "on rauhallista ja kilttiä". Lapset toivoivat, että päivähoiton aikuiset

olisivat kilttejä, iloisia, tekisivät mukavia asioita lasten kanssa, antaisivat ruokaa ja nukkua tarpeeksi. Osa lapsista haluaisi kyllä mieluummin tehdä mitä itse haluaa ja toivoi, että aikuiset "olisivat määräälemättä".

Lasten ja nuorten hyvinvointiselontekoa (2004) varten tehdyn haastattelu- ja kyselytutkimuksen vastauksista käy ilmi, että viides- ja seitsemäsluokkalaisista lapsista suurin osa viihtyy koulussa hyvin tai kohtalaisesti. Valtaosalle lapsista ystävät, sisarukset ja isovanhemmat ovat tärkeitä tai erittäin tärkeitä. Mahdollisuuteen vaikuttaa asioihin kotona, vapaa-aikana ja koulussa oltiin varsin tyytyväisiä. Lähes kaikki koululaiset olivat kyselyn hetkellä tyytyväisiä elämäänsä.

Samat asiat tulevat esille hieman vanhempien lasten hyvää elämää tarkasteltaessa heidän omasta näkökulmastaan. Nuorten omasta mielestä heidän hyvään elämäänsä kuuluvat kaverit, vapaa-aika, harrastukset, perhe ja koulu. Nuorten elämän vaiheeseen liittyy voimakkaasti itsenäistyminen. Nuorten oma tila, niin henkinen kuin fyysinen, on tärkeä asia. Myös unelmat tulevaisuudesta ovat osa hyvää elämää.

Kouluikäisten lasten ja nuorten hyvän elämän uhkatekijöinä ja haasteina voi nähdä yksinäiset, valvomattomat iltapäivät ja niihin liittyvän aikuisuuden puutteen. Median valvomaton liikakäyttö luo omat haasteensa lapsen ja nuoren kehitykselle. Kiusaaminen, kaverisuhteista sivuun jääminen, oppimisesta syrjäytyminen ja näennäisitsenäistyminen (median mallit, aikuissuhteiden puute) ovat riskitekijöitä hyvän elämän saavuttamiselle. Lapsi ja nuori tarvitsee suojaa myös päihteiden käytöltä. Onnistunut itsenäistyminen tapahtuu iän myötä, tasaiseen tahtiin, jolloin vapautta ja vastuuta tulee oikeassa suhteessa kykyjen ja taitojen kehittymiseen.

Lapsen hyvinvointia uhkaavat riskit eivät automaattisesti tai yksittäisinä johda lapsen kannalta kielteisiin seurauksiin. On tärkeää suojella lapsia ja tukea perheitä ongelmien kasautumiselta ja syrjäytymiseltä. Tämä edellyttää riittävän intensiivisen, oikea-aikaisen, monipuolisen ja pitkäjänteisen tuen ja avun antamista riittävän varhaisessa vaiheessa monisyisissä ja vaikeissa tilanteissa. Perheiden kanssa tulee tehdä tiivistä yhteistyötä, samoin eri palvelujen, ammattilaisten ja muiden toimijoiden kanssa. Suomi on siitä ainutlaatuinen maa, että täällä on oma, valmis ja pitkän historian omaava järjestelmä lapsen kasvun ja kehityksen seurantaan ja perheen tukemiseen eli perhesuunnittelu-, äitiys- ja lastenneuvolajärjestelmä. Järjestelmä tavoittaa käytännössä kaikki perheet.

Lapsille sopiva Jyväskylä – Jyväskylän lapsi- ja nuorisopolitiikan tavoitteet

Lapselle sopiva Jyväskylä on lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma, joka tarkastelee lapsen oikeuksien ja edun toteutumista Jyväskylän kaupungin tasolla. Lapsille sopiva Jyväskylä takaa ***lapsille hyvän kasvuympäristön ja hyvän elämän edellytykset***. Tavoitteena on että myös Jyväskylässä jokaisen lapsen arjessa toteutuu lapsen etu.

Lapsi saa rakkautta ja huolenpitoa

Jyväskyläläinen lapsi ja nuori saa osakseen rakkautta ja huolenpitoa turvallisessa kasvuympäristössä. Vanhemmat ovat ensisijaisessa vastuussa lapsen hyvinvoinnin takaamiseksi, mutta Jyväskylän kaupunki tukee omilla päätöksillään ja toimillaan perheitä tässä tärkeässä tehtävässä. Lasten ja nuorten kasvatuksen tukeminen ja lasten suojeleminen koskee kaikkia niitä aikuisia, jotka välittömästi toiminnallaan tai välillisesti päätöksillään vaikuttavat lasten elämään.

Lapsella on turvallisia ja pitkäkestoisia ihmissuhteita ja turvallisuuden tunnetta vahvistava kasvuympäristö

Kaupunki huolehtii muun muassa turvallisten kasvuyhteisöjen ja – ympäristöjen toimintaedellytysten luomisesta ja ylläpitämisestä palveluissaan.

Lapsella on tarvittavat perus- ja erityispalvelut ja taloudellisen toimeentulon turva

Jyväskyläläisellä lapsella ja nuorella on lapsen oikeuksien sopimuksen mukaiset tasa-arvoiset mahdollisuudet saada tarvittavia perus- ja erityispalveluja sekä toimeentulon turva "ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin mielipiteisiin, kansallisuuteen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen tai syntyperään" katsomatta.

Lapsen osallistuminen arjessa lisäänty

Jyväskylän kaupunki arvostaa lapsuutta elämänvaiheena ja Jyväskylässä toimitaan aktiivisesti lasten ja nuorten osallistumismahdollisuuksien lisäämiseksi ja kehittämiseksi sekä lasten ja nuorten mielipiteen huomioimiseksi myös päätöksenteossa.

Lapsen oikeudet tunnetaan laajasti

Jyväskylän kaupunki toimijoineen ja yhteistyöverkostoineen pyrkii parantamaan ja laajentamaan lapsen oikeuksien tuntemista

Lapsen oikeuksien toteutumisen konkreettisia tavoitteita ja toimenpiteitä kuvataan tarkemmin seuraavissa luvuissa.

2. Lapsen ja nuoren hyvän elämän edellytykset ja palvelut Jyväskylässä

Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman valmistelutyöryhmä pyysi kaupungin toimijoilta ja yhteistyökumppaneilta näkemyksiä lapsen ja nuoren hyvästä elämästä Jyväskylän kaupungissa ja sen palveluissa. Seuraavassa on koottuna yhteenveto esitetyistä näkökulmista.

Lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä etusija erityiseen suojeluun. Lapsen hyvän elämän perusta on turvallinen kiintymyssuhde vanhempiinsa ja hoitajiinsa. Jotta kiinnittyminen olisi mahdollista, hoitavien aikuisten on kyettävä vastaamaan lapsen yksilöllisiin tarpeisiin ja turvattava lapsen hyvä hoito ja kasvatusta. Kasvatuksessa vanhemman tulee osoittaa ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä eikä lasta saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Perheen lisäksi lapsi kuuluu laajempaan sukupolvien ketjuun. Isovanhemmilla on usein aikaa, tahtoa ja kykyä kohdata lapsi ja nuori eri tavoin kuin vanhemmilla tai muilla aikuisilla, joilla elämäntilanteeseensa liittyen voi olla hyvinkin monta asiaa meneillään. Isovanhemmilla voi olla hyvinkin merkittävä rooli auttaa ja helpottaa nuoren perheen kiireistä arkea.

Pikkulapsivaiheessa on tärkeää lapsen ohjaaminen ja suojaaminen kehityksen kannalta haitallisilta asioilta. Eli rajoittaminen tavalla, joka auttaa lasta itsesäätelyn kehittymisessä. Tärkeää on säännöllinen rytmi elämässä, riittävä uni, suojaaminen liiallisilta virikkeiltä ja

lapselle haitallisilta vaikutteilta. Kun eletään tavallista arkielämää ja jaetaan asioita yhdessä lapsen kanssa, lapsi oppii tärkeitä taitoja.

Jotta edellinen onnistuisi, on tärkeää, että vanhemmilla on asiat kunnossa. Keskeisiä asioita ovat taloudellinen turva, aikaa perheelle ja lapselle, riittävästi tukiverkostoja, esimerkiksi perhekahvilat tai toimiva tilapäinen lastenhoitoapu, hyvä mielenterveys, kunnossa olevat ihmissuhteet, joista erityisesti parisuhteen merkitys on tärkeä. Lapsen syntymä luo parisuhteelle uusia kehitystehtäviä, jolloin perheessä joudutaan pohtimaan, miten työn- ja vastuunjako sovitaan, onko aikaa keskinäiselle yhdessäololle, saako puolisolta tukea ja tulevatko omat tarpeet kuulluksi yms.

Neuvolatyön tavoite on yksilön ja perheen terveyden edistäminen sekä terveyden arvostuksen lisääminen. Lapsen elämän kannalta on merkityksellistä mahdollisimman hyvä terveys ja huolehtiva ja turvallinen elinympäristö. Erityistä tukea tarvitsevat perheet ja lapset pyritään tunnistamaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, jotta heitä voidaan auttaa ja tarvittaessa ohjata muihin tarpeenmukaisiin palveluihin.

Perhesuunnitteluneuvolan tehtävänä on lasten syntymän ajoituksen suunnittelu, niin että lapsi on toivottu; hyvä elämä alkaa sikiövaiheessa. **Äitiysneuvolatyö** on odottavan äidin, sikiön, vastasyntyneen ja muiden perheenjäsenten parhaan mahdollisen terveyden turvaamista, raskausaikaisten häiriöiden ehkäisemistä, varhaista toteamista ja hoitoon ohjaamista. **Lastenneuvolatyö** on lapsen terveyden edistämistä, sairauksien ennaltaehkäisyä ja varhaistoteamista sekä lapsen psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen kehityksen seuranta ja vanhemmuuden tukemista mm. kasvatustehtävässä. Lastenneuvolatyössä lapsen kasvua ja kehitystä tutkitaan tietyin tutkimus-, seulonta- ja seurantamenetelmin tiettyinä ikäkausina. Lisäksi kielellisen kehityksen, varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyksen kehittymistä tuetaan ja pyritään puuttumaan varhaisvaiheessa perheen esiintuomiin huoliin. Tarvittaessa ohjataan palvelujärjestelmän muihin osiin. Neuvolatyö on paitsi moniammatillista yhteis- ja verkostotyötä, myös yhteydenpitoa yhteistyökumppaneihin lapsen asioissa.

Avosairaanhoidossa lääkäripalvelujen käyttäjinä alle kouluikäiset lapset ovat suurin käyttäjäryhmä ikääntyneiden ohella. Omalääkärin ja oman sairaanhoitajan vastaanotolla arvioidaan hoidon tarvetta, tutkitaan ja hoidetaan sairauksia ja tapaturmia sekä suunnataan hoidon opastusta vanhemmille. Myös sairauksien ja tapaturmien ehkäisyyn annetaan tukea ja ohjausta. Pitkäaikaissairaiden ja vammaisten lasten hoitotarvikejakelu tapahtuu avosairaanhoidossa. Kun huoltaja sairastuu äkillisesti tai ei tapaturman vuoksi voi huolehtia lastenhoidosta tai tarvitsee muuten sairaalahoitoa, huomioidaan myös lapsen hoito ja hyvinvointi yhdessä neuvotellen omaisten tai/ja sosiaalityöntekijän kanssa.

Pikkulapsen hyvään elämään kuuluu myös terve suu, jotta lapsi pystyy syömään, oppii puhumaan sekä nauramaan normaalisti. Terveen suun perusta on suun puhtaus, terveelliset ruokailutottumukset ja terveesti kehittyvä purenta. Tämän turvaamiseksi suuhygienistit **hammashuollossa** ja neuvolan terveydenhoitajat tekevät tiivistä yhteistyötä perheen kanssa jo lapsen odotusajasta lähtien. Äitien ja isien suut hoidetaan kuntoon ja heille kerrotaan, kuinka kariesta aiheuttavan bakteerin tarttuminen lapsen suuhun voidaan estää kotikonstein. Pyritään luomaan edellytyksiä, joiden avulla vanhemmat pystyvät huolehtimaan lapsen suun terveydestä.

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan pienten lasten elämänpiirissä tapahtuvaa vuorovaikutuksellista kasvatusta kotona ja julkisissa varhaiskasvatuspalveluissa. Julkista, yhteiskunnan järjestämää ja valvomaan varhaiskasvatusta on pääasiassa **päivähoito** eri

muotoineen. Päivähoito- ja varhaiskasvatuspalveluita tuotetaan vastaamaan perheiden ja lasten tarpeita. Varhaiskasvatuksen päämääränä on edistää lapsen hyvinvointia ja elämänhallintaa, mikä merkitsee psyykkisen, sosiaalisen ja fyysisen hyvinvoinnin elementtien huomioimista varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan huomioiden hänet yksilönä ja yhteisönä jäsenenä. **Aluepsykologityö** tarjoaa tarvittaessa psykososiaalista arviointia ja tukea pienten lasten perheille ja heidän kanssaan työskenteleville. Varhaiskasvatuksen toiminnassa hoito, kasvatus ja opetus muodostavat erottamattoman kokonaisuuden, jonka tavoitteena on osana arkea edistää lapsen myönteistä minäkäsitystä, ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja sekä ajattelun kehittymistä. Päivähoidossa kasvattajayhteisö rakentaa lapsen kehitystä monipuolisesti tukevan turvallisen ja aktivoivan varhaiskasvatusympäristön, jossa vallitsee luottamuksellinen ja lämmin ilmapiiri. Ryhmäytymistä ja suvaitsevaisuuden kehittymistä tuetaan lapsiryhmässä niin, että jokainen lapsi oppii ottamaan huomioon muut ihmiset ja välittämään toisista. Varhaiskasvatusympäristössä lapsi voi toimia itselleen luontaisella tavalla leikkien, liikkuen, eläytyen, tutkien ja kokeillen. Päivähoidossa henkilöstö toimii vuorovaikutuksellisesti lapsen, perheen ja yhteistyötahojen kanssa. Kasvatuskumppanuus vanhempien kanssa lähtee lapsen tarpeista ja toteutuu henkilöstön ja vanhempien yhteisenä näkemyksenä.

Koulussa lapset ja nuoret tarvitsevat ympärilleen huolehtivia aikuisia, joilla riittää kiinnostusta ja ymmärrystä heidän tarpeidensa kohtaamiseen. Koulun kasvattajien tulee olla aikuisia, jotka ovat tiedostaneet perustehtävänsä ja sitoutuneet sen toteuttamiseen. Hyvinvointi, osallisuus ja välittäminen ovat tärkeitä päämääriä Jyväskylän kaupungin **opetustoimessa**. Parhaimmillaan tämänkaltaisessa toimintakulttuurissa kasvetaan ja opitaan ja tullaan pelkän osallisuuden sijaan osallistujiksi ja aktiivisiksi yhteiskuntamme jäseniksi. Esiopetuksen ja koulun alkuvaiheen aikana lapselle on tärkeintä turvallinen lähikoulu oman asuinympäristön lähistöllä. Hyvään elämään koulussa liittyy osallisuuden ja kuulumisen tunne huolimatta erilaisista oppimisen lähtökohdista ja kyvyistä. Lapselle on tärkeää sekä omien vanhempien että koulun aikuisten välittävä suhtautuminen tasa-arvoisessa yhteisössä. Lapsen ääni kuuluu luokan asioita suunniteltaessa. Luokkamuotoinen opiskelu tarjoaa mahdollisuuksia perustaitojen harjoittamiseen ja ryhmän jäsenenä toimimiseen. Myös isommilla lapsilla uuden oppiminen, vieraat kielet ja kasvava tietomäärä edellyttää osallisuuden kokemusta. Yhteisöllisyys luokassa ja koulussa kantaa teorian ja median pyörteissä. Kriittisen kansalaisen ensimmäiset ajatukset luodaan näillä luokilla, koulun asioihin vaikutetaan mm. oppilaskunta- ja tukioppilastoiminnan kautta. Hyvä elämä rakentuu yhä enemmän kaverien kautta koulun ja kodin tuella. Ylimmillä luokilla sosiaalisten suhteiden merkitys korostuu ja koulu on oppimisen paikka muutenkin kuin oppiainekeskeisesti. Yksilöllisen identiteetin rakentuminen tarvitsee edelleen välittävää ja kunnioittavaa aikuista tueksi. Oppilaskunnat vaikuttavat yli koulun verkostoissa, missä lukuisat asenteet muovautuvat vuorovaikutuksessa. Hyvä elämä on yksilöllisyyttä vahvassa yläluokkien kouluyhteisössä.

Kylän Kattauksen tehtävänä on huolehtia että lapsi ja nuori saa omalle ikäkaudelleen sopivan ravitsemuksellisesti täysipainoisen ja turvallisen aterian päivähoidossa ja koulussa. Ravitsemuksellisesta näkökulmasta lapsen hyvään elämään kuuluu, että aikuinen ohjaa ja valvoo ruokailua turvallisessa ja viihtyisässä ympäristössä ja että ruokailuun on riittävästi aikaa. Ruokailun tulisi olla päivähoidossa ja koulussa kiinteä osa kasvatus- ja opetussuunnitelmien mukaista toimintaa. Ruokailuun liittyviin ongelmiin tulisi puuttua riittävän ajoissa ja lasten vanhemmille jakaa tietoa lapsen ja nuoren ruokailusta ja ruokailutottumuksista esim. ateriarytmistä.

Kouluterveydenhuollon tavoitteena on koko kouluyhteisön hyvinvoinnin ja oppilaiden terveyden edistäminen sekä terveen kasvun ja kehityksen tukeminen yhteistyössä oppilaiden, oppilashuollon muun henkilöstön, opettajien ja vanhempien kanssa. Kouluterveydenhuolto on olennainen osa oppilashuoltoa. **Opiskelijaterveydenhuolto** järjestää terveyden- ja sairaanhoitopalveluja opiskelijoille sekä ylläpitää ja parantaa opiskelijoiden hyvinvointia edistämällä opiskeluympäristön terveellisyttä ja turvallisuutta, opiskelijoiden terveyttä ja opiskelukykyä.

Koulupsykologi- ja koulukuraattori toteuttaa ja kehittää koulun psykososiaalista työtä yhdessä kaupungin oppilashuoltotyöryhmien ja koulujen henkilöstön kanssa. Koulun psykososiaalisen työn tavoitteena on vahvistaa ennaltaehkäisevän työn osuutta lasten ja nuorten myönteisen koulunkäynnin ja mielenterveyden edistämisessä.

Lapsen ja perheen pulmatilanteissa, kun ollaan huolissaan lapsen käyttäytymisestä tai kehityksestä tai halutaan keskustella vanhemmuudesta ja lasten kasvatuksesta, on jyvaskyläläisillä perheillä mahdollisuus saada tukea **perheneuvolasta**. Jyväskylän perheneuvola ja Niilo Mäki Instituutti ovat vuodesta 1990 asti ylläpitäneet **lastentutkimuslinikkaa**, jossa on erikoistuttu kouluikäisten lasten oppimisvaikeuksien tutkimiseen. Lastentutkimuslinikan tutkimusten tarve arvioidaan perheneuvolassa.

Lapsen kasvun ja kehityksen vaikeuksiin saa tukea myös toiminta- ja fysioterapiasta. **Lasten toimintaterapian** kohderyhmänä ovat lapset, joilla on tai epäillä olevan kehitysviivettä jollakin kehityksen osa-alueella. Toimintaterapian tavoitteena on lapsen kokonaiskehityksen tukeminen, jotta lapsi kehittyy ja pystyy rajoituksistaan huolimatta saavuttamaan leikin, päivittäisten toimintojen sekä vuorovaikutuksen valmiuksia ja taitoja. Terapiamenetelminä käytetään tavoitteellista ja ohjattua leikkiä. **Lasten fysioterapian** kohteena ovat lapset joiden liikkumisen kehityksessä on viivettä tai poikkeavuutta. Pikkulapsen kehityksen kannalta on tärkeää mahdollistaa itsensä ja ympäristön havainnointi ja kokeminen ja sitä kautta oppia kokonaiskehitystä tukien omatoimiseksi arjen hallitsijaksi.

Lapsen hyvää elämää on elää turvallisessa, rakastavassa ja virikkeellisessä ympäristössä. Lapsen suojeleminen ja hoitaminen on ensisijaisesti huoltajan tehtävä. Kun vanhempien kyky tähän on selvästi puutteellista, on taustalla usein mielenterveys- tai päihdeongelma tai molemmat. Silloin he tarvitsevat kiireellisesti, riittävän pitkään ja riittävän ammattitaitoisia **mielenterveys- ja päihdepalveluja** saadakseen tukea vanhemmuuteensa tai apua ja tukea sopeutumaan siihen, että ääritapauksissa vanhemmuus siirtyy jonnekin muualle. Tämän turvaamiseksi monien lasten hyvän elämän kannalta on ensiarvoista ja merkityksellistä, että kaupungilla on hyvät ja riittävästi resursoituidut mielenterveys- ja päihdepalvelut. Tarvittaessa **lastensuojelulla** on oikeus ja velvollisuus kontrolloida ja puuttua epäkohtiin. Avohuollon toimenpiteillä perheitä tuetaan selviytymään erilaisissa kriiseissä ja ongelmassa. Lapsen edun turvaaminen edellyttää joskus jopa vastentahtoisia toimenpiteitä. Silloin, kun lapsi on asiakkaana, on selvitettävä ja otettava huomioon lapsen omat toivomukset ja mielipide hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. Lastensuojelun tarpeen ensikontakti on usein perustason työntekijöillä (päivähoito, neuvolat, koulut). Lastensuojeluilmoituksen voivat tehdä lapset ja nuoret itse, perheen vanhemmat, sukulaiset, naapurit, muut yksityiset henkilöt tai viranomaiset. Ongelmien varhainen toteaminen ja välitön riittävä puuttuminen on se keino jolla ennaltaehkäistään suurempien ongelmien syntymistä. Myös perhepoliittiset keinot ovat merkittävä osa lastensuojelun ennaltaehkäisevää toimintaa.

Kun perhe ei esimerkiksi vanhempien mielenterveys- päihde- tai taloudellisten ongelmien vuoksi selviä itse, se voi hakeutua myös **kuntouttavan sosiaalityön** asiakkaaksi. Kuntouttavan sosiaalityön työotteessa pääpaino on lähitulevaisuuden rakentamisessa asiakkaan omia voimavaroja ja verkostoja hyödyntäen. **Ehkäisevän toimeentulotuen** tarkoituksena on edistää henkilön ja perheen sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista sekä ehkäistä syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta. Ehkäisevä toimeentulotuki on tarkoitettu henkilön ja perheen sosiaalisen turvallisuuden ja toimintakyvyn edistämiseksi sekä joustavasti auttamaan taloudellisissa vaikeuksissa olevia ihmisiä. **Toimeentulotuki** on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka avulla turvataan henkilön ja perheen ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo. Toimeentulotuen tarkoituksena on henkilön ja perheen toimeentulon turvaaminen sekä itsenäisen selviytymisen edistäminen. Sen tarkoituksena on myös antaa mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnan toimintaan, ei pelkästään pitää henkilöä tai perhettä hengissä.

Nuorisotyökentällä on Jyväskylässä useita toimijoita. Laajaan yhteistyöverkostoon kuuluu kunnallinen nuorisotyö (nuorisoasiankeskus, Nuorten erityispalvelut), eri kirkkojen nuorisotyö ja kolmannen sektorin nuorisotoimijat. **Nuorisoasiainkeskuksen** tehtävänä on luoda edellytyksiä nuorten omaan kansalliseen, kansainväliseen ja monikulttuuriseen toimintaan. Työllä vahvistetaan ja tuetaan nuorten kasvua, sosiaalista ja kulttuurista oppimista ja osallisuutta sekä kansalaisvalmiuksia. Toiminta tapahtuu verkostoidusti ja moniammatillisesti toimintaryhmissä huomioiden nuorten yksilöllinen kehitys.

Nuorisotiedotus on yksi nuorisotyön palvelumuoto, jolla annetaan nuorelle apua, tukea ja tietoa erilaisista nuoren elämään liittyvissä ja nuoria kiinnostavissa kysymyksissä. Nuorisotiedotuksen tarkoituksena on tiedottaa nuorille heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Tavoitteena on auttaa nuorta ratkaisemaan elämässään eteen tulevia kysymyksiä tarjoamalla luotettavaa, ajankohtaista, asianmukaista ja ymmärrettävää tietoa. Tärkeää on myös nuorten aktivoiminen toimimaan tiedon tuottajina, tiedottajina ja neuvojina. Näin vahvistetaan nuorten osallisuutta ja osallistumista kansalaisyhteiskunnan toimintaan sekä edistetään nuorten aktiivista kansalaisuutta. Nuorisotiedotuksen tärkeyttä korostetaan maaliskuun alussa voimaantulleessa nuorisolaissa ja EU:n nuorisopolitiikan valkoisessa kirjassa.

Nuorten erityispalveluiden tehtävänä on vastata erityisnuorisotyöstä, nuorten päihde- ja huumetyöstä, riita- ja rikosasioista, poliisilaitoksen sosiaalityöstä, synkkis- ja kriisipäivystyksestä sekä tukiasunto- ja lastensuojelun tukihenkilötoiminnasta. Toiminta muodostuu ehkäisevästä ja palveluihin ohjaavasta työskentelystä hyvin tiiviiseen ja pitkäkestoiseen asiakassuhdetyöhön. Nuorten hyvinvointia ei kuitenkaan tulisi määritellä vain ongelmien kautta vaan keskeistä on toivon antaminen ja nuoren kasvun sekä kehityksen tukeminen. Nuoren kannalta on merkittävää, että hän pystyy luottamaan aikuiseen.

Lapsen ja nuoren mahdollisuus harrastaa ja käyttää kulttuuripalveluja on yksi tärkeä ulottuvuus hyvinvoinnin ja identiteetin rakentumisessa. Liikunta on hyvin merkittävä tekijä lapsen ja nuoren hyvän elämän perusteissa. Säännöllisellä, päivittäisellä liikunnalla on tärkeä merkitys lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Lapsille ja nuorille tulee antaa mahdollisuus päivittäiseen, monipuoliseen joko ohjattuun tai omaehtoiseen liikuntaan erilaisissa ympäristöissä. **Kulttuuritoimen** tehtävänä on tuottaa henkistä hyvinvointia tarjoamalla sisällöltään moniarvoisia ja ajanmukaisia kulttuuripalveluja, jotka edistävät ihmisen henkistä kasvua ja ovat helposti asukkaiden

saavutettavissa. Jyväskylällä maakunnan keskuksena on kattavat kulttuuri- ja taidelaitospalvelut. **Kirjasto** palvelee lapsia ja nuoria tiedonhankintataitojen opettamisessa ja luku- ja kirjoitustaidon ylläpitämisessä ja tukee tässä tehtävässä oppilaitosten työtä. **Museoiden** tehtävänä on toimia tiedon välittäjinä, identiteetin vahvistajina ja hyvinvoinnin rakentajina. Museotyön päämääränä on auttaa ihmisiä näkemään kulttuurisia kerrostumia elinympäristössään, saada heidät tiedostamaan menneisyyden merkitys nykypäivälle ja arvostamaan yhteistä kulttuuriperintöämme. Museot tekevät kiinteää yhteistyötä oppilaitosten kanssa ja tarjoavat siten palvelujaan lapsille ja nuorille. **Kaupunginteatteri** tarjoaa ohjelmistossaan myös lapsille ja nuorille suunnattuja esityksiä ja **Jyväskylän Sinfonia** järjestää konsertteja ja tarjoaa musiikkikasvatusta lapsille ja nuorille. **Taiteen perusopetus** on tavoitteellista tasolta toiselle etenevää ensisijaisesti lapsille ja nuorille järjestettävää eri taiteenalojen opetusta, joka samalla antaa oppilaalle valmiuksia ilmaista itseään ja hakeutua asianomaisen taiteenalan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen. Taiteen perusopetusta lapsille ja nuorille järjestävät useat oppilaitokset ja lukuisat yksityiset toimijat. **Kulttuuriaitta** kulttuuripalvelukeskuksen alaisuudessa on osa valtakunnallista Taikalamppu-verkostoa, jonka tehtävänä on lasten ja nuorten kulttuuripalveluiden tukeminen ja saavutettavuuden parantaminen. Kulttuuriaitan tehtävänä verkoston jäsenenä on monitaiteisen taidekasvatuksen kehittäminen sekä lastenkulttuurin tutkimus. Kulttuuriaitta toimii tiiviissä yhteistyössä päivähoidon ja oppilaitosten kanssa.

Lapsen ja nuoren hyvän elämän keskeisiä edellytyksiä on turvallinen ja lapsiystävällinen asuin- ja toimintaympäristö, joka mahdollistaa liikkumisen ja leikkimisen sekä kulkemisen turvallisesti ja virikkeellisesti. **Asuinympäristöjä suunniteltaessa ja ylläpidettäessä** tulee huomioida, että asuinalue ei ole liian iso tai ainakin se jakaantuu lapsen ja nuoren näkökulmasta hallittavan kokosiin soluihin, joilla olisi oma identiteettinsä ja lapsen koti eroaa muista väreiltään ja muodoltaan niin, että se löytyy helposti. Leikkipaikat ovat riittävän lähellä omaa kotia ja sinne voi mennä turvallisesti ja kokea elämyksiä, pääsee esimerkiksi lähimetsään vanhempien kanssa retkelle ja saa kiivetä isolle ”vuorelle” (=kivelle). Rakennetun ympäristön lisäksi alueella tulee olla riittävästi luontoympäristöjä kuten metsää. Alueen väestörakenteen tulisi olla monipuolinen, että lapsi kohtaisi luontevasti ympäristössään erilaisia ihmisiä esimerkiksi vanhuksia, maahanmuuttajia jne. Liikennevahinkojen estäminen lasten ympäristöissä kuten pihoiden, leikkopuistoissa ja asuinkaduilla on hyvinvoinnin ehto. Jyväskylän kaupungin **katu- ja puisto-osaston** osalta tämä tarkoittaa mm. läpikulkuliikenteen poistamista ja ajonopeuksien alentamista asuinkaduilla. Lasten alueet, leikkipaikat, puistot, päiväkodit ja koulut tulee sijoittaa tai suojata siten, ettei niillä ole haitallisesti melua, pölyä ja saasteita. Lasten ja nuorten toimintaan tarkoitettujen **rakennusten ja tilojen** tulee olla terveellisiä ja turvallisia esimerkiksi sisäilmaltaan ja niiden kunnosta ja viihtyisyydestä tulee muutenkin huolehtia erityisen hyvin.

Puhdas vesi ei ole Suomessakaan itsestäänselvyys, sillä täällä sattuu vuosittain useita vesivälitteisiä epidemioita. Pahiten epidemioista kärsivät yleensä aina lapset ja vanhukset. Hyvään elämään kuuluu taattu, turvallinen puhdas juomavesi ja toimiva jätevesien poisjohtaminen sekä jäteveden puhdistus. Toimiva vesihuolto takaa hyvää elämää myös tuleville sukupolville. **Vesihuoltolaitoksen** toiminnan tavoitteena on puhtaan ja turvallisen talousveden tuottaminen ja jakelu sekä jätevesien poisjohtaminen asianmukaisesti käsiteltäväksi – kohtuullisin kustannuksin.

Toimialojen tunnistamia haasteita lapsen ja nuoren hyvän elämän toteutumiseksi Jyväskylässä

Lapsen oikeuksien toteutumisen haasteena Jyväskylässä koetaan hallintokunnissa muun muassa että nyky-yhteiskunnassa **aikuisten tarpeet korostuvat** lasten tarpeiden sijasta. Lapsella tulisi olla mahdollisuus huolettomaan ja pitkään lapsuuteen, mikä edellyttää riittävää vanhemmuutta. Tänä päivänä vanhemmuus on haastavaa ja **vanhemmilla tulisi olla mahdollisuus saada siihen tukea sitä halutessaan**. **Lapsiperheköyhyys** on lisääntynyt ja huolena on, että yhteiskunnan kahtiajakautuminen näkyy jo lapsuudessa. Vanhemmilla tulee olla mahdollisuus saada vahvistusta omalle vanhemmuudelleen, mutta myös ohjausta esimerkiksi palvelujen käytössä. Haasteena on aikaansaada **kulttuurinen muutos lapsuuden arvostamisessa**. Lasten ja nuorten kuuleminen tukee tavoitetta ja lisäksi tarvitaan laajaa arvokeskustelua.

Yhteiskunta tuottaa lapsen kehitykselle haittoja myös altistamalla lapsia heidän kehitykselleen sopimattomille asioille. Vanhemmat eivät pysty yksin **suojelemaan lapsiaan** esimerkiksi **internetin ja iltapäivälehtien vaikutuksilta**. Suojaavia tekijöitä tarvittaisiin esimerkiksi lainsäädännön kautta.

Kouluterveyskyselyn perusteella lasten ja nuorten terveydessä on hyviä ja huonoja ulottuvuuksia: päihteidenkäyttö on vähentynyt, mutta **koettu terveys on heikentynyt ja fyysinen aktiivisuus on vähentynyt**.

Perheiden, lasten ja nuorten palveluissa on haasteena **palveluiden pirstaleisuus ja hajanaisuus, sektoroitumisen vaarat** on otettava huomioon erityisesti **seudullisia palveluiden järjestämisen ratkaisuja mietittäessä ja valmisteltaessa**.

Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman toimenpidesuosittelujen ja kehittämissuositusten tulisi **taata lapsilähtöinen toiminta** Jyväskylän päätöksenteossa, hallinnossa ja palveluissa huomioiden lapsen oikeuksien periaatteet ja kunnan talousarvion valmistelu. Muuttuviin lainsäädännön velvoitteisiin tulee varautua myös talousarviossa.

Lisää tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilasta ja haasteista saa hyvinvointiselonteosta: Näkökulmia lasten ja nuorten hyvinvointiin. Selonteko hyvinvoinnin tilanteesta 1/2005. http://www.jyvaskyla.fi/sotepa/hallinto/lapset_nuoretst_2004.pdf

Kolmannen sektorin edustajien näkemyksiä lapsen hyvän elämän edellytyksistä Jyväskylässä

Alla on tiivistetysti esitetty lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman valmistelutyöhön osallistuneiden ja kantaa ottaneiden kolmannen sektorin edustajien näkemyksiä lapsen hyvän elämän edellytyksistä. Kattavammin ne on koottu liitteeseen 4.

Jyväskylän kaupunkiseurakunnan esille nostamat Kirkkohallituksen kasvatuksen ja nuorisotyön (KKN) ja Suomen Evankelis-luterilaisten Seurakuntien Lapsityön Keskus ry:n (SLK) yhteistyönä vuonna 2002 julkaisemat kymmenen teesiä vanhemmuudesta ja lapsen hyvästä elämästä, Rakasta lasta – Suojele lapsuutta sopivat myös Jyväskylään:

1. Lahjoita lapsellesi lapsuus
2. Uskalla olla aikuinen
3. Ole läsnä lapsellesi

4. Anna aikaa aikuisen elämälle
5. Hyväksy lapsesi ainutlaatuisuus
6. Suojele lastasi turhalta tiedolta
7. Sitoudu vanhemmuuteen
8. Anna vapautta, aseta rajoja
9. Ole tärkein lapsellesi
10. Varjele lapsuutta

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Keski-Suomen piiri ry nostaa esille lapsi- ja nuorisopoliittisessa ohjelmassa huomioon otettavaksi seuraavat näkökohdat:

- Lapsiperheiden osallistumisen ja kansalaistoiminnan mahdollistaminen
- Tuki vanhemmille
- Lasten ja nuorten terveys
- Lasten ja lapsuuden suojeleminen
- Lasten ja nuorten osallisuus
- Koulutus ja oppiminen
- Sukupolvien välinen vuorovaikutus
- Palveluntuottajuus.

Haasteita hyvän elämän toteutumiselle ovat mm. :

- perheet eivät tunne toisiaan tai palvelujärjestelmää
- lapsiperheille suunnattujen ennaltaehkäisevien palveluiden supistuminen
- lasten ja nuorten elämäntapojen muutokset
- tarkoituksenmukaisen toimintaympäristön takaaminen pienille koululaisille
- kaupungissa on myös paljon lapsia ja nuoria, jotka kasvavat irrallaan isovanhemmista, edellisestä sukupolvesta
- tilapäiseen ja lyhytaikaiseen lastenhoitoavun tarpeeseen vastaaminen
- jos palveluja hankitaan ostopalveluina, myös niihin resursoiminen riittävästi
- lapsi ja nuori voi osallistua lähiyhteisönsä toimintaan, lapsi ja nuori kokee tulleensa kuulluksi.

SETA ry ja Sateenkaariperheet ry korostavat lausunnossaan sitä, että yhteiskunnan tulee antaa tilaa moninaisuudelle ja tukea aktiivisesti julkisen sektorin työntekijöitä erilaisten lasten ja nuorten ja heidän perheidensä kohtaamisessa. Erilaisiin vähemmistöihin kuuluvien lasten ja nuorten sekä samoin vähemmistöihin kuuluvien vanhempien lasten hyvinvointia ja yhdenvertaista asemaa muiden lasten ja nuorten kanssa edistetään muun muassa päättäjille ja työntekijöille suunnatulla koulutuksella sekä ottamalla huomioon nämä seikat esimerkiksi opetussuunnitelmissa ja muissa julkisen sektorin ohjelmissa sekä lapsille ja nuorille suunnatussa palvelu- ja vapaa-ajan toiminnassa.

Keski-Suomen Liikunta ry toteaa, että liikunta on hyvin merkittävä tekijä lapsen ja nuoren hyvän elämän perusteissa. Säännöllisellä, päivittäisellä liikunnalla on tärkeä merkitys lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Lapsille ja nuorille tulee antaa mahdollisuus päivittäiseen, monipuoliseen joko ohjattuun tai omaehtoiseen liikuntaan erilaisissa ympäristöissä.

3. Lapsille sopiva Jyväskylä – asetettujen tavoitteiden mukainen lapsi- ja nuorisopoliittinen toimintaohjelma

Väestöennusteiden mukaan Jyväskylässä lasten ja nuorten ikäryhmien koot kasvavat seuraavien vuosien aikana (http://www.jkl.fi/info/tietoja_jyvaskylasta/vaestotilastot). Opiskelijoiden ja koululaisten suhteellinen osuus kaupungin väestöstä on jo nyt hyvinvointikertomuksen mukaan vertailukuntia korkeampi. Lisäksi erityisesti alle kouluikäisten lasten ikäluokat kasvavat lähivuosina. Jyväskylän kaupunki haluaa strategiassaan varmistaa kaupungin pitkäjänteisen menestyksen ja kasvun huolehtimalla palvelu-, kulttuuri- ja koulutustarjonnastaan ja parantamalla kehittämistoimintansa osuvuutta. Kaupunkilaisten hyvinvoinnin perusteista huolehditaan muun muassa kehittämällä seudullista palvelujen järjestämistä, yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa ja kannustamalla kansalaisia ottamaan vastuuta omasta terveydestään ja läheisistään. Strategian mukaan huolehditaan siitä, että kaupungin henkilöstön mitoitus ja osaaminen vastaavat kaupungin muuttuvaa palvelurakennetta. Strategista päätöksentekoa ja päätöksen teon tietoperustaa vahvistetaan parantamalla valmistelua ja ennakoimalla muutokset.

Jyväskylän kaupungin haasteena onkin lapsen ja lapsen edun huomioiminen kaikissa palveluissaan, myös aikuisille kohdistetuissa palveluissa. Koska alle kouluikäisten hyvinvoinnin vertailuun soveltuvaa materiaalia on saatavilla vain vähän, on mietittävä myös kuntatasolla mahdollisuutta kehittää seurantamenetelmiä esimerkiksi asiakkuuksien seurannan yhteydessä. Nyt painottuvien korjaavien palvelujen sijaan on kehitettävä lasten ja nuorten palveluissa ennaltaehkäisevää toimintaa esimerkiksi takaamalla kaikkia lapsia koskeville peruspalveluille edellytykset antaa laadukkaita, lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman mukaisia palveluja.

Lapsi saa rakkautta ja huolenpitoa

Jyväskyläläinen lapsi ja nuori saa osakseen rakkautta ja huolenpitoa turvallisessa kasvuympäristössä. Vanhemmat ovat ensisijaisessa vastuussa lapsen hyvinvoinnin takaamiseksi, mutta Jyväskylän kaupunki tukee omilla päätöksillään ja toimillaan perheitä tässä tärkeässä tehtävässä. Lasten ja nuorten kasvatuksen tukeminen ja lasten suojelu koskee kaikkia niitä aikuisia, jotka välittömästi toiminnallaan tai välillisesti päätöksillään vaikuttavat lasten elämään.

- Kaikissa Jyväskylän kaupungin palveluissa tulisi huomioida vanhemmuuden tukeminen sekä toisaalta vanhemmuuteen vastuuttaminen. Palvelujärjestelmän tulee perustua kasvatuskumppanuuteen eikä viedä uskoa vanhemmuudesta.
- Toimivat peruspalvelut (neuvola, päivähoito, terveystyö, koulu) turvataan ja palvelutoiminnan painopiste on hyvinvoinnin edistämiseksi ja tukemiseksi. Ennaltaehkäiseviä ja perheitä tukevia toimintatapoja kuten esimerkiksi neuvoloiden kotikäyntejä vahvistetaan.
- Henkilöstön ammattitaitoa ja osaamista vahvistetaan täydennyskoulutuksen, konsultoinnin ja työnohjauksen avulla perheiden ja vanhemmuuden tukemiseksi sekä erilaisten perheiden kohtaamiseksi ja perheiden moninaisuuden kunnioittamiseksi ja verkostoyhteistyön tekemiseksi.
- Jyväskylän seudun Perhe-hankkeessa syntyvä, kumppanuuteen perustuva perheiden vertaisryhmätoiminta mahdollistetaan myös hankkeen päätyttyä, samoin

hankkeen myötä hyväksi havaitut muut toimintamallit. Esimerkiksi perhetyöntekijöiden kohdennettuja, lastensuojelutyötä ennaltaehkäiseviä, kotikäyntejä lapsiperheissä vahvistetaan.

- Äitiys- ja lastenneuvolan sekä koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon palvelujen säilyttäminen ja kehittäminen valtakunnallisten ohjelmien suuntaisesti on keskeistä. Lisäksi odottavien perheiden perhe- ja synnytysvalmennuksen jatkuminen, kehittäminen ja järjestäminen selvitetään.
- Päivähoidossa ja koulussa tuetaan perheiden kasvatustyötä kasvatuskumppanuuden keinoin. Välittävissä varhaiskasvatus- ja oppimisympäristössä kaikki lapset ja nuoret huomioidaan ja heidän erityistarpeisiinsa vastataan. Varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmissa huomioidaan myös mm. mediakasvatus sekä opetussuunnitelmissa huumeiden ja päihteiden käytön ehkäisytyö.
- Päivähoidossa ja koulussa on ongelmatilanteita varten selkeät johdonmukaiset toimintamallit, jotka koko henkilöstö tuntee ja noudattaa. Esimerkiksi kiusaamiseen puututaan varhaisessa vaiheessa.
- Peruskoulun päättäneiden nuorten jatko-opintokelpoisuudesta huolehditaan.
- Lasten ja nuorten terveyttä edistävistä ja syrjäytymistä ehkäisevistä kulttuuripalveluista huolehditaan.

Lapsella on turvallisia ja pitkäkestoisia ihmissuhteita ja turvallisuuden tunnetta vahvistava kasvuympäristö

Kaupunki huolehtii muun muassa turvallisten kasvuyhteisöjen ja – ympäristöjen toimintaedellytysten luomisesta ja ylläpitämisestä palveluissaan.

- Huolehditaan henkilöstön pysyvyydestä ja jatkuvaa vaihtuvuutta vältetään lasten ja nuorten palveluissa. Koulussa ja päivähoidossa on riittävä määrä avustajia.
- Henkilöstön ammattitaitoa vahvistetaan vuorovaikutusosaamisessa. Hyvä, asetettujen arvojen mukainen vuorovaikutus asiakkaiden kanssa ja työyhteisössä luo pohjan palvelujen laadukkaalle toteuttamiselle.
- Jokainen kaupungin työntekijä, joka kohtaa lapsen ja nuoren työssään toimii oheiskasvattajana ja hyvän esimerkin antajana.
- Lasten ja nuorten palveluissa tulee eri puolilla kaupunkia olla tasavertaiset ja yhtä laadukkaat toimintaedellytykset ja resurssit (esimerkiksi lastenneuvolan, päivähoidon, koulujen ja nuoriso- ja kulttuuripalvelujen tilat ja välineet). Terveelliset ja turvalliset tilat ovat kaikkien lasten ja nuorten oikeus. Erityisesti sisäilman hyvään laatuun kiinnitetään huomiota.
- Palveluissa huolehditaan parhaalla mahdollisella tavalla lasten ja nuorten terveyden edistämisestä ja sairauksien ehkäisystä (esimerkiksi hygieniatason ylläpito sekä infektioiden estäminen ja vähentäminen päivähoidossa ja koulussa).
- Huolehditaan että lapsilla ja nuorilla on fyysisesti ja henkisesti luova kasvuympäristö, joka ottaa huomioon myös esteettiset arvot sekä tarjoaa mahdollisuuksia itseilmaisuuksiin ja yhteisiin elämyksiin.
- Lasten ja nuorten turvallinen ja mielekäs asuin-, liikkumis- ja toimintaympäristö huomioidaan kaavoituksessa. Kaavoituksella turvataan, että lasten ympäristöistä löytyy turvallisia lähimetsiä sekä kohtuullisen kävelymatkan päästä myös laajempia virkistys- ja retkeilymaastoja.

- Viherosayleiskaavan yhteydessä toteutetaan viheralueiden sosiaalisten arvojen kartoitus, joka aloitetaan lasten ja nuorten kanssa.
- Asuntokatuojen läpikulkuliikennettä vähennetään ja nopeusrajoituksia alennetaan. Koulureittien ongelmakohtia selvitetään ja parannetaan edelleen yhteistyössä koulujen ja tilapalvelun kanssa ja saattoliikenteen järjestelyjä parannetaan koulujen ja päiväkotien pihilla ja ympäristössä suunnitelmallisesti.
- Kuntalaisten ja hallintokuntien yhteinen vastuu yhteisten alueiden siisteydestä nostetaan entistä paremmin esille.

Lapsella on tarvittavat perus- ja erityispalvelut ja taloudellisen toimeentulon turva

Jyväskyläläisellä lapsella ja nuorella on lapsen oikeuksien sopimuksen mukaiset tasa-arvoiset mahdollisuudet saada tarvittavia perus- ja erityispalveluja sekä toimeentulon turva "ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin mielipiteisiin, kansallisuuteen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen tai syntyperään" katsomatta.

- Lasten ja nuorten hyvät peruspalvelut taataan ja ennaltaehkäisevä toiminta painottuu. Uuden ja uudistuvan lainsäädännön vaatimat edellytykset turvataan (esimerkiksi uusi lastensuojelulaki). Palveluja järjestetään yhteistyössä kolmannen sektorin ja muiden toimijoiden kanssa sekä seudulliset mahdollisuudet huomioiden.
- Huolehditaan erityistä tukea ja palveluja tarvitsevien sekä esimerkiksi maahanmuuttajalasten ja – nuorten kasvatuksesta, opetuksesta sekä muista palveluista. Erityistä tukea tarvitsevien koululaisten iltapäivätoiminta taataan.
- Lähipalveluperiaatetta noudatetaan ensisijaisesti. Suunniteltaessa ja toteutettaessa palveluja seudullisesti kiinnitetään erityisesti huomiota lapsen edun toteutumiseen
- Lasten ja nuorten harrastus- ja perheiden vertaisryhmätoimintaa tuetaan luomalla joustava malli, jossa kaupungin tiloja on mahdollista käyttää maksuttomasti tai edullisesti. Tilojen yhteiskäyttöä lasten ja nuorten toiminnoissa edistetään
- Lasten ja nuorten harrastustoimintaan osallistumista tuetaan palvelujen hinnoittelua tarkistamalla ja harjoitteluajoja priorisoimalla. Mahdollistetaan lasten ja nuorten osallistuminen monipuolisiin kulttuuri- ja taideharrastuksiin ja palvelujen käyttöön. Erityisryhmät otetaan huomioon teattereiden, orkestereiden ja museoiden toiminnassa. Kulttuurialta toimii osana kaikkien lasten ja nuorten arkea.
- Lukioissa turvataan laaja ainevalinnaisuus, riittävä ohjausresurssi ja toisen asteen oppilaitosten kanssa tehtävä yhteistyö (mm. kaksoistutkinnot).
- Lasten ja nuorten ympäristössä taataan erilaiset toiminta- ja harrastusmahdollisuudet huolehtimalla leikkipuistojen muunneltavuudesta ja ottamalla huomioon käyttäjien omat toiveet sekä esimerkiksi vammaisuuden asettamat erityisvaatimukset.

Lapsen osallistuminen arjessa lisääntyä

Jyväskylän kaupunki arvostaa lapsuutta elämänvaiheena ja Jyväskylässä toimitaan aktiivisesti lasten ja nuorten osallistumismahdollisuuksien lisäämiseksi ja kehittämiseksi sekä lasten ja nuorten mielipiteen huomioimiseksi myös päätöksenteossa.

- Turvataan Lasten Parlamentin ja Nuorten Foorumin toiminnan käynnistyminen ja jatkuminen. Lasten ja nuorten mielipiteet, näkemykset ja toimenpide-ehdotukset huomioidaan päätöksen teossa ja toimintojen järjestämisessä
- Lasten ja nuoren ääntä kuunnellaan kaupungin palveluissa sekä asiakastilanteissa että toimintojen kehittämisessä (päivähoito, koulu, nuorisotoimi, harrastukset, terveystalvet, lastensuojelu, ruokapalvelut, kaupunkisuunnittelu jne.). Lapsen ja nuoren kuuleminen tapahtuu sekä osana arkea että erilaisissa olemassa olevissa ja kehitettävissä rakenteissa (esimerkiksi oppilaskunta- ja tukioppilastoiminta)
- Lapsen äänen kuulemisen yhteydessä huomioidaan myös lapsen oikeus olla lapsi, osallisuus ei saa kuormittaa lasta.

Lapsen oikeudet tunnetaan laajasti

Jyväskylän kaupunki toimijoinen ja yhteistyöverkostoineen pyrkii parantamaan ja laajentamaan lapsen oikeuksien tuntemista

- Jyväskylän lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma Lapsille sopiva Jyväskylä tehdään laajasti tunnetuksi kaupungissa ja yhteistyötahoilla.
- Päättäjät, henkilöstö ja muut toimijat saavat koulutusta lapsen oikeuksien sopimuksesta ja sen edellyttämistä velvoitteista.
- Jyväskylän kaupungin päättäjät ja työntekijät sitoutuvat noudattamaan Jyväskylän lapsi- ja nuorisopoliittista ohjelmaa ja toimimaan lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti.

Liitteessä 5 on Mannerheimin Lastensuojeluliiton Keski-Suomen piirin esittämät haasteet, tavoitteet ja toimenpiteet Jyväskylän lapsi- ja nuorisopoliittiselle ohjelmalle.

Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman toteutumisen arviointi ja seuranta

Lapsen oikeuksien toteutuminen Jyväskylässä edellyttää toimintaohjelman huomioon ottamista talousarvion valmistelussa ja siihen liittyvässä päätöksenteossa. Toimintojen sujuvuuden takaamiseksi on keskeistä turvata laaja toimialojen välinen ja moniammatillinen yhteistyö, myös seudullisuuden näkökulmasta.

Lapsi- ja nuorisopoliittiselle ohjelmalle asetettujen tavoitteiden mukaisen toiminnan toteutumisen arviointiin tulee muodostaa toimialojen välinen työryhmä, neuvottelukunta tai vastaava. Tässä ryhmässä työstetään jatkossa myös lasten ja nuorten hyvinvointiselonteko. Seuraavassa lasten ja nuorten hyvinvointiselonteossa arvioidaan lapsi- ja nuorisopoliittista ohjelmaa ja päivitetään sitä tarvittaessa.

Lasten ja nuorten osallisuutta mahdollistavien toimintojen yhteydessä kerätään lasten näkökulmasta seuranta- ja arviointitietoa lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman ja lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisen toiminnan toteutumisesta ja vaikutuksista Jyväskylässä.

Valtakunnallisesti meneillään olevia lapsivaikutusten arvioinnin kehittämishankkeita seurataan ja hyödynnetään Jyväskylän lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman seurannassa ja arvioinnissa, Jyväskylän yliopiston ja Stakesin Jyväskylän alueyksikön osaamista samoin.

Lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula on tekemässä aloitetta lapsivaikutusten arvioimiseksi kunta- ja palvelurakenne työryhmälle. Stakesissa kehitellään mallia ”lapsiperhemäärärahojen seuraamiseksi”. Lapsiasiavaltuutettu suosittaa Jyväskylän kaupungille että lapsivaikutusten arviointi aloitetaan erilaisista kehittämishankkeista ja uudistuksista (esimerkiksi päivähoidon seudullinen palvelualue) ja kehitetään vähitellen kattavammaksi järjestelmäksi.

Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman seurantaan ja arviointiin tulee varata riittävästi asiantuntijuutta ja resurssia. Työtä koordinoimaan tarvitaan vastuhenkilö, jonka työpanoksesta on mahdollisuus irrottaa tarvittava määrä aikaa ja voimavaroja lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman toteutumisen arviointiin ja toimialojen välisen työryhmän valmistelutyöhön. Nykyisen henkilöstöressin käyttöä tehtävässä tulee tarkastella huolellisesti, mikäli työhön ei ole mahdollista osoittaa erillistä rahoitusta.

LIITTEET

- Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman valmistelutyöryhmän kokoonpano (1)
- Luettelo taustamateriaalista (2)
- Asiantuntija-alustukset (3)
- Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman valmistelutyöhön osallistuneiden ja muiden kolmannen sektorin edustajien näkemyksiä lapsen hyvän elämän edellytyksistä (4)
- Mannerheimin Lastensuojeluliiton Keski-Suomen piirin esittämiä haasteita, tavoitteita ja toimenpiteitä (5)

Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman valmistelutyöryhmän kokoonpano

- Merja Adenius-Jokivuori, kehittämissyksikön johtaja, sosiaali- ja terveystalvelukeskus, lasten päivähoidotalvelut, valmistelutyöryhmän puheenjohtaja
- Ahti Ruoppila, kaupunginhallitus
- Jaakko Selin, kaupunginhallitus
- Katja Sorri, kaupunginhallitus
- Piritta Huttunen, sosiaali- ja terveystalvutakunta
 - Riitta Mäkinen, sosiaali- ja terveystalvutakunta, valmistelutyöryhmän varajäsen
- Arja Aroheinä, kehittämisspäällikkö, sosiaali- ja terveystalvelukeskus, valmistelutyöryhmän sihteeri
 - Jaana Kemppainen, projektispäällikkö, sosiaali- ja terveystalvelukeskus, Jyväskylän seudun Perhe – hanke, valmistelutyöryhmän varajäsen
- Elli Ojaluoto, kulttuuritoimenjohtaja, kulttuuri- ja nuorisotoimi
 - Marianne Nurmi, nuorisosihteeri, Sepänkeskus, kulttuuri- ja nuorisotoimi, valmistelutyöryhmän varajäsen
 - Eino Leisimo, kehittämisspäällikkö, opetustalvelukeskus, valmistelutyöryhmän varajäsen
- Timo Peura, kaupunkisuunnittelulautakunta
- Tuula Smolander, katuspäällikkö, katu- ja puisto-osasto, yhdyskuntatoimi
- Leena Rinneaho-Junikka, talveluspäällikkö, Kylän Kattaus
 - Hilikka Häkkinen, talveluspäällikkö, Kylän kattaus, valmistelutyöryhmän varajäsen
- Sirpa Syrjä-Turpeinen, nuorisotyönjohtaja, Jyväskylän kaupunkiseurakunta
 - Arto Kauppinen, vs. lapsityönjohtaja, Jyväskylän kaupunkiseurakunta
- Pia Nyman, nuorisotyön koordinaattori, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Keski-Suomen piiri
 - Kaarina Lehto lastenhoitotoiminnan koordinaattori, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Keski-Suomen piiri, valmistelutyöryhmän varajäsen

Luettelo taustamateriaaleista

Eläköön lapset. Kuntaliiton lapsipoliittinen ohjelma 2000

http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;353;10336;5652)

Hyvinvoinnin kuva ja suunta. Jyväskylän kaupungin hyvinvointikertomus 2005. Tiivistelmä (Johdanto ja yhteenveto)

http://www.jyvaskyla.fi/hallinto/files/hyvinvointikertomus_tiivistelma_200206.pdf

Jyväskylän kaupunginhallituksen päätös lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman laatimisesta

<http://www.jyvaskyla.fi/paatos/kh/2005/25041400.0/frmtxt223.htm>

Jyväskylän kaupungin kehitysvammapalvelujen palvelustrategia 2005–2010

<http://www.jyvaskyla.fi/sotepa/vammaisuus/kehvampalvelustrategia2005-2010.pdf>

Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmat

<http://opspro.peda.net/jyvaskyla/>

Jyväskylän kaupunkistrategia

<http://www.jyvaskyla.fi/tiedotus/kaupunkistrategia.shtml>

Jyväskylän seudun lastenkulttuuripoliittinen ohjelma

http://www.jyvaskylanseutu.fi/files/lastenkulttuuripoliittinen_2005.pdf

Jyväskylän väkiluvun kehitys 1970–2000 ja väestöarvio 2005/2010 suuralueittain

<http://www.jyvaskyla.fi/infomatkailu/info/index.php?p=vaesto>

Kouluterveyskysely

<http://www.stakes.fi/Kouluterveys/index.html>

Lapsen hyvä elämä 2015 – toimintalinjaus, Lastensuojelun keskusliitto

http://www.lskl.fi/tiedostot/folder_3/kgS2xmQ5.pdf

Lapsille sopiva Suomi. YK:n yleiskokouksen lasten erityisistunnon edellyttämä Suomen kansallinen toimintasuunnitelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2005:5

<http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2005/05/cd1116309940724/passthru.pdf>

Miljoona puhelua. Lasten ja nuorten puhelin 25 vuotta. Lasten ja nuorten puhelimen ja netin raportti 2004. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Näkökulmia lasten ja nuorten hyvinvointiin

Selonteko hyvinvoinnin tilanteesta 1/2005. Jyväskylässä 2004. Kirsti Laakso (toim.)

http://www.jyvaskyla.fi/sotepa/hallinto/lapset_nuoretst_2004.pdf

Perhepoliittinen strategia. Linjauksia ja taustoja perhepolitiikan kehittämiseen. Sosiaali- ja terveysministeriö 2003

<http://pre20031103.stm.fi/suomi/tao/julkaisut/pepo/perhestrategia.pdf>

”Selvästi suojassa!” Jyväskylän ehkäisevän päihdetyön strategia vuosina 2005–2010 painopistealueena lapset ja nuoret

Yleissopimus lapsen oikeuksista

http://www.unicef.fi/media/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf

Asiantuntija-alustukset

- ***Alle kouluikäisen lapsen hyvä elämä, 27.10.2005:***
 - Anja-Riitta Lehtinen, YTT, lehtori, varhaiskasvatuksen laitos, Jyväskylän yliopisto
 - Marja-Leena Laakso, PsT, psykologian laitos, Jyväskylän yliopisto
 - Marjo Martikainen, yliopettaja, sosiaali- ja terveysala, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

- ***Kouluikäisen lapsen hyvä elämä, 25.11.2005:***
 - Anna Rönkä, PsT, dosentti, opettajakouluttaja, varhaiskasvatuksen laitos, Jyväskylän yliopisto
 - Kirsi Pohjola, YTT, erikoistutkija, koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto

- ***Nuoren hyvä elämä, 16.12.2005:***
 - Kati Suhonen, nuorisonohjaaja, Nuorisoasiainkeskus, Jyväskylän kaupunki
 - Mika Salminen, erityisnuorisonohjaaja, Nuorten erityispalvelut, Jyväskylän kaupunki

- ***Lapsiin, nuoriin ja perheisiin liittyviä hankkeita Jyväskylässä:***
 - Nuorten Ääni ja Nuorten Foorumi, 16.12.2005
 - Kati Suhonen, nuorisonohjaaja, Nuorisoasiainkeskus, Jyväskylän kaupunki
 - Jyväskylän seudun Perhe-hanke, 18.1.2006
 - Jaana Kemppainen, projektipäällikkö, Jyväskylän seudun Perhe – hanke
 - Lasten parlamentti, 17.2.2006
 - Sini Lairio, opettaja, Kypärämäen koulu, Jyväskylän kaupunki
 - Meidän Jykä kasvatusyhteistyö – hanke, 17.2.2006
 - Aila Koistinen, projektipäällikkö, Meidän Jykä kasvatusyhteistyö – hanke, Jyväskylän kaupunki

Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman valmistelutyöhön osallistuneiden ja muiden kolmannen sektorin edustajien näkemyksiä lapsen hyvän elämän edellytyksistä

Jyväskylän kaupunkiseurakunta:

Rakasta lasta – Suojele lapsuutta
KYMMENEN TEESIÄ VANHEMMUUDESTA JA LAPSEN HYVÄSTÄ ELÄMÄSTÄ
<http://www.evl.fi/kkh/to/kkn/teesit.htm>

Teesit ovat syntyneet Kirkkohallituksen kasvatuksen ja nuorisotyön (KKN) ja Suomen Evankelis-luterilaisten Seurakuntien Lapsityön Keskus ry:n (SLK) yhteistyönä vuonna 2002.

1. Lahjoita lapsellesi lapsuus
2. Uskalla olla aikuinen
3. Ole läsnä lapsellesi
4. Anna aikaa aikuisen elämälle
5. Hyväksy lapsesi ainutlaatuisuus
6. Suojele lastasi turhalta tiedolta
7. Sitoudu vanhemmuuteen
8. Anna vapautta, aseta rajoja
9. Ole tärkein lapsellesi
10. Varjele lapsuutta

1. Lahjoita lapsellesi lapsuus

Lapsuus on itsessään arvokas aika. Se ei ole vain aikuisuuden esivaihe tai aikuisuuteen valmistava vaihe. Se on oma, sellaisenaan tärkeä elämänvaihe. Lapsen elämällä on ainutkertainen arvo, vaikka lapsi ei koskaan saavuttaisikaan aikuisuutta.

Lapsi on samalla kertaa lahja, mahdollisuus ja tehtävä.

Kasvattajan tärkein tehtävä on turvata lapselle hänen lapsuutensa, taata kasvurauha. Lapsuus on salaisuuksien aikaa, ja lapsella on oikeus olla myös pieni ja tietämätön. Elämän salaisuudet paljastuvat hänelle omassa aikataulussaan. Lapsi oppii ymmärtämään elämää ennen muuta tunteiden ja kokemusten kautta. Siksi hän tarvitsee aitoon lapsuuteen läheisiä ihmissuhteita ja vuorovaikutusta.

2. Uskalla olla aikuinen

Aikuiset luovat lapsuuden edellytykset. Lapsi ei voi kasvaa ilman aikuisia. Väsyneenä ja kiukkuisena on joskus vaikea muistaa, että lapsi ei odota vanhemmiltaan paljon muuta kuin että he olisivat aikuisia. Houkutus vastata lapsen oikulliseksi koettuun käyttäytymiseen samalla mitalla saattaa olla sietämättömän suuri.

Aikuiset eivät ole erehtymättömiä. Ennemmin tai myöhemmin lapsetkin huomaavat sen. Siksi on tärkeää, että aikuinen osaa pyytää anteeksi lapseltaan.

Ajatus vanhemmista lapsensa kavereina tuntuu houkuttelevalta ja helpolta, mutta se antaa lapselle väärän kuvan sekä aikuisuudesta että lapsuudesta. Sukupolvien välillä on raja. Aikuisen on uskallettava ottaa aikuisen vastuu. Se on lapsen puolustamista ja hänen lapsuutensa suojelua.

Ilman aitoa lapsuutta ei ole aitoa aikuisuutta.

Sukupolvien rajat ovat tärkeitä myös siksi, että lapsen on hyvä saada kuulua sukupolvien ketjuun. Saadessaan hyväksymistä, rakkautta ja arvostusta eri sukupolvien ihmisiltä hän voi tuntea olevansa tärkeä osa kokonaisuutta, joka on alkanut ennen häntä ja jatkuu vielä hänen jälkeensä. On turvallista olla osa jotakin niin suurta.

3. Ole läsnä lapsellesi

Lapselle on tärkeää, että isä ja äiti huomaavat hänet ja ilahtuvat hänestä. Hän toivoo, että vanhemmat antavat aikaa ja ovat läsnä juuri hänelle. Kesken leikkiensäkin pieni lapsi haluaa tarkistaa, että hän kuuluu vanhempiensa elämään ja on olemassa heille tässä ja nyt. Kun lapsi tulee näyttämään piirustustaan tai pyytää katsomaan rakentamaansa majaa, hän haluaa ensisijaisesti, että aikuiset näkisivät ja hyväksyisivät hänet. Aikaansaannokset ovat toissijaisia.

Kenenkään ei tarvitse ansaita olemassaolonsa oikeutta. Siksi on tärkeää, että vanhemmat näkevät lapsensa – eivät vain hänen saavutuksiaan ja aikaansaannoksiaan.

4. Anna aikaa aikuisen elämälle

On selvää, että lapsen tultua perheeseen vanhempien työn, harrastusten ja yhdessäolon keskinäinen suhde muuttuu. Aikuisten on kuitenkin saatava elää myös aikuisten elämää. Ei ole hyvä, että aikuisten koko elämä kiertyy lasten ympärille. Se ei ole lapsillekaan hyväksi.

Vanhempien on syytä järjestää kahdenkeskistä aikaa, jotta he voisivat olla paitsi isä ja äiti, myös kumppaneita ja rakastavia. Vanhempien keskinäisen suhteen hoitaminen koituu myös lapsen hyväksi.

Silloin kun aikuinen on yksin vastuussa lapsesta on tärkeää, että hänellä on mahdollisuus omaan aikaan ja ystäviin.

5. Hyväksy lapsesi ainutlaatuisuus

Useimpien suomalaisten ihmiskäsityksen perustana on kristillinen usko. Sen lähtökohtana on usko Jumalaan Luojana. Jokainen ihminen on Jumalan luoma. Jokainen ihminen on ainutkertainen ja ainutlaatuinen. Jokainen ihminen on Jumalan rakastama, toivoma ja hyväksymä.

Lapsen ainutlaatuisuus on myös yksilöllisyyttä. Jokainen on omanlaisensa. Jokaisella lapsella on oikeus saada kokea hyväksymistä sellaisena kuin hän on – ei vain sellaisena kuin hänen toivottaisiin olevan. Jokainen lapsi on ainutlaatuisen tärkeä ja rakastettava ihminen. Jokaisen lapsen tulisi myös saada kokea se.

Lapselle on tärkeä kokemus, että hänet hyväksytään silloinkin, kun hän tietää toimineensa väärin tai vastoin odotuksia. Hyväksytyksi tuleminen ilman ehtoja on lapselle elintärkeä kokemus, kokemus armosta ja rakkaudesta.

Lapset ilmaisevat itseään eri tavoin. Itseilmaisussa näkyy lapsen persoonallisuus. Lapsi odottaa aikuisilta hyväksymistä ja tukea persoonallisille tavoilleen ja kyvyilleen. Lapsen itseilmaisun ehkäiseminen tai väheksyminen taas loukkaa syvästi lapsen itsetuntoa. Aikuisten tulee antaa tilaa sille, mikä lapselle on tärkeää: leikille, sadulle, mielikuvitukselle, harrastuksille ja oleilulle.

6. Suojele lastasi turhalta tiedolta

Media vaikuttaa tämän päivän lapsen voimakkaasti. Viestintävälineiden kautta kaikki informaatio on kaikkien ulottuvilla. Me kaikki, pienet ja suuret, tarvitsemme tietoa ja uuden oppimista. Lapsella ei kuitenkaan ole mahdollisuutta ymmärtää ja jäsentää kaikkea sitä informaatiota ja kuvatulvaa, mitä hän televisiosta, lehdistä ja mainoksista näkee. Kaiken näkeminen ja kuuleminen repivät rikki sitä salaisuuksien verhoa, jota lapsi tarvitsee aitoon lapsuuteen. Aikuisten maailma avautuu lapsen eteen liian varhain.

Informaation lisääntyminen ei välttämättä takaa viisauden lisääntymistä. Tieto yksinään ei johda parempaan elämän ymmärtämiseen eikä hyvinvointiin tai onnellisuuteen. Tiedon ohella tunteet ja kokemukset ovat elämäkoulussa tärkeitä.

Lasta tulisi pienenä suojella liialta ja ennenaikaiselta tiedolta. Vanhempien on syytä rajoittaa ja valvoa varsinkin pienten lasten television katselua. Isompien lasten kanssa ohjelmia kannattaa katsoa yhdessä ja keskustella niistä. Näin lapsi oppii valikoimaan ja arvioimaan.

7. Sitoudu vanhemmuuteen

Vanhemmuus on ainutlaatuinen ihmissuhde aikuisen ja lapsen välillä. Se on samanaikaisesti lahja, mahdollisuus ja tehtävä.

Vanhemmuus muuttuu lapsen kasvaessa ja aikuistuesssa, se on perimmältään koko elämän kestävä sitoutumista lapseen. Isä ja äiti ovat lapselle tärkeitä aina ja kaikissa olosuhteissa.

Kasvaessaan lapsi irtautuu vanhemmistaan. Aikuisuutensa oivaltaneet vanhemmat hyväksyvät myös sen. He eivät lakkaa olemasta vanhempia, mutta heidän vanhemmuutensa on toisenlaista kuin lasten ollessa pieniä, murrosikäisiä tai omaa aikuisuuttaan opettelevia nuoria.

8. Anna vapautta, aseta rajoja

Lapsi on luonnostaan utelias, iloinen ja innokas elämän salaisuuksien tutkija. Lapsi tarvitsee vapautta ja ehdotonta rakkautta toteuttaakseen itseään ja säilyttääkseen yksilöllisyyteensä.

Toisaalta lapsi tarvitsee myös ohjausta ja rajoja.

Rajat auttavat lasta erottamaan hyvän pahasta, oikean väärästä, sallitun kielletystä ja tavoittelemisen arvoisen turhasta.

Vanhemmilla on vastuu sekä rajojen asettamisesta että rajojen valvomisesta. Tämä on vanhemmuuden vaativimpia tehtäviä. Sitä lapset vanhemmiltaan odottavat. Elleivät vanhemmat aseta lapselleen rajoja, lapsi joutuu etsimään niitä turvattomana itse.

9. Ole tärkein lapsellesi

Kasvatuksen tehtävänä on auttaa lasta liittymään hänelle läheisten yhteisöjen jäseneksi: ensin osaksi perhettään ja sukuaan, sitten osaksi muita, laajempia yhteisöjä. Kasvatusvastuuta kantavat sekä yksityiset ihmiset että yhteisöt.

Ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta on kodilla ja vanhemmilla. Kodin tehtävänä on auttaa lasta muodostamaan käsitys elämän tarkoituksesta, oikeasta ja väärästä, hyvästä ja pahasta. Tätä vastuutaan vanhemmat eivät voi luovuttaa päivähoidolle tai koululle. Lapsi löytää käsityksensä elämän mielekkyydestä suhteessaan kaikkein läheisimpiin kasvattajiinsa: suhteessaan isäänsä ja äitiinsä.

Hyvää elämää tavoittelevan kasvatuksen keskeinen sisältö on kysymys elämän tarkoituksesta. Kerro lapsellesi omista arvoistasi ja uskostasi. Mistä iloitset, mistä olet kiitollinen, mitä teet kun pelkää, minkä varassa jaksat elää. Johdata lapsesi sen avun piiriin, josta itse olet saanut turvaa, toivoa ja lohdutusta.

Isä ja äiti ovat lapsen tärkeimmät kasvattajat, mutta on myös muita merkittäviä kasvattajia. Päivähoito, koulu ja seurakunta kohtaavat suurimman osan samoista lapsista. Niillä on yhteinen vastuu lasten hyvinvoinnista ja lasten lapsuudesta. Lapsen kasvattamiseen tarvitaan kokonainen kylä.

10. Varjele lapsuutta

Nyky-yhteiskunnassa lapsesta ja lapsuudesta ovat kiinnostuneet yhä uudet vaikuttajat. Kaikkien muutosten keskellä meidän aikuisten on taattava lapsillemme kasvurauha.

Varhaista itsenäistymistä, älyllisyyttä ja suorituksia yksipuolisesti korostava ympäristö köyhdyttää lapsen elämänlaatua. Samoin tapahtuu siellä, missä lapsi nähdään vain voimavarana, yhteiskunnan tulevana tehokkaana työntekijänä ja kuluttajana.

Lapsuuden varjeleminen on yhteiskunnalle paljon tärkeämpää kuin lyhytnäköinen lapsuuden alistaminen yhteiskunnan tuotannolliselle ja taloudelliselle kasvulle. Hyvä yhteiskunta kunnioittaa lapsuutta ja kasvattajia. Se sallii lastensa olla lapsia.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Keski-Suomen piiri ry:

Näkökohtia Jyväskylän kaupungin lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman valmisteluun

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Keski-Suomen piiri arvostaa sitä, että Jyväskylän kaupunki haluaa kuulla johtavan lastensuojelujärjestön näkemyksiä ohjelmatyön valmistelussa. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointiin ja elinolojen edistämiseen vaikuttaminen on tärkeä osa MLL:n toimintaa.

Ohjelman päämääräksi esitämme seuraavaa: Lapsi on osallinen ja näkyvä yhteiskunnan jäsen. Jokaisella lapsella ja nuorella on hyvä ja onnellinen arkiympäristö. Vanhemmuus ja kasvatustyö saavat arvostusta ja tukea. Vapaaehtoistyö, toisen auttaminen, välittäminen ja yhteisen vastuun kantaminen ovat yhteiskunnan näkyviä arvoja.

Esitämme ohjelmassa huomioon otettavaksi seuraavia näkökohtia:

1) Lapsiperheiden osallistumisen ja kansalaistoiminnan mahdollistaminen

Vapaaehtoisuusperiaatteella toimivien lähiyhteisöjen lapsi- ja nuorisotyö tulee mahdollistaa. Perheiden omaehtoista toimintaa tulee mahdollistaa ja tukea. Tämä osaltaan ennaltaehkäisee sosiaalisten ongelmien syntymistä esim. silloin, kun perhe on muuttanut uutena tulokkaana kaupunkiin tai silloin, kun lapset ovat pieniä ja kotona äidin tai isän kanssa.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton yhdistykset tarjoavat toiminta- ja osallistumismahdollisuuksia suurelle joukolle vapaaehtoisia. Jyväskylässä toimii kuusi MLL:n paikallisyhdistystä. Perheiden avoimia tapaamisyyhteisöjä, MLL:n perhekahviloita, toimii eri puolilla kaupunkia useita. Keskustassa toimii MLL:n

Jyväskylän yhdistyksen perhekeskus Tourutupa. Kotona olevan vanhemman jaksamisen tukeminen on merkittävä osa tätä toimintaa. Perhekahviloissa ja vanhempainryhmissä kohdataan, jaetaan ja opitaan. Samassa elämäntilanteessa olevat vanhemmat saavat toisiltaan tukea.

Kansalaistoimintaa sen eri muodoissa tarjoavat myös monet muut järjestöt, kuten urheiluseurat.

Kaupungin tulee mahdollistaa matalan kynnyksen paikkojen hyvä toimivuus huolehtimalla mm. siitä, että tilojen ja laitteiden vuokrat ovat kohtuulliset ja silloin, kun toiminta kohdistuu lapsiin ja nuoriin tai lapsiin yhdessä vanhempien kanssa, antaa tilat käyttöön maksutta. Pieni rahallinen avustus toimintaan on myös tärkeää ja sen tuotto on moninkertainen.

2) Tuki vanhemmille

Vanhemmuus ja kasvatusta edellyttävät aikuisen kokonaisvaltaista läsnäoloa lapsensa elämässä. Tilapäisen ja lyhytaikaisen lastenhoitoavun tarve ilmenee monenlaisissa arkielämän tilanteissa mm. lapsen, vakituksena hoitajan ja vanhemman sairastuessa. Työelämän muutokset ja opiskelu vaativat vanhemmilta joustavuutta lasten hoitojärjestelyissä.

Lastenhoitotoiminta lisää vanhempien vapautta suunnitella arjen menojaan ja selviytyä yllättävissä tilanteissa. Vanhemman luottamusta itseensä vahvistetaan levittämällä keskusjärjestön tuottamaa perheiden tarpeista nousevaa, käytännönläheistä tieto- ja oma-apumateriaalia.

MLL:n vaikuttamistoiminnan yksi keskeinen kohde on lapsiperheiden tarvitsemien tilapäisten lastenhoitopalvelujen saatavuuden turvaaminen.

Sosiaalihuoltolain mukaan kunnan on huolehdittava kotipalveluiden järjestämisestä perheille. Lastenhoitotoiminnan järjestämisen eri vaihtoehtoja on arvioitava. MLL korostaa vastuuta sekä perheistä, lapsista että hoitajista.

3) Lasten ja nuorten terveys

Lasten ja nuorten terveys on elämäntapojen muutosten vuoksi noussut uudelleen huolen aiheeksi. Vanhemmat ovat omien lastensa ensisijaisia huolenpitäjiä ja kasvattajia.

Perusasioista huolehtimista, kuten säännöllisen ruokailun, ulkoilun ja unen, merkitystä ei voi liikaa korostaa niin lapsen kuin nuorenkin elämässä. Tätä vanhempien tekemää työtä voidaan tukea myös julkisen toimenpiteillä.

Kunnallisen äitiys-, lastenneuvolan ja kouluterveydenhuollon resursseista tulee huolehtia niin, että ne ovat riittävät kohtaamaan lapset, nuoret ja lapsiperheet ajoissa, ennaltaehkäisevästi ja tarpeeksi usein, jotta mahdollisiin ongelmiin voidaan tarttua heti niiden alkuvaiheissa.

Neurolaterveydenhoitajilla on myös merkittävä rooli mm. perhevalmennuksessa sekä erilaisten ryhmätoimintamuotojen käynnistäjinä ja tukijoina. Kouluterveydenhoitaja voi opastaa myös koulu- ja murrosikäisten lasten ja nuorten vanhempia kasvatukseen liittyvissä asioissa. Tähän työhön tulee työntekijöillä olla aikaa.

Sosiaalisten, psyykkisten ja fyysisten ongelmien ennaltaehkäisy sekä ongelmien varhainen havaitseminen, niihin puuttuminen ja niiden hoitaminen tulevat yhä tärkeämmiksi. MLL kehittää ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toimintamuotoja yhteistyössä julkisen kanssa.

MLL korostaa myös, että päihteetön lapsuus ja nuoruus on arvokasta, ja sitä on myös tavoiteltava. Alkoholin käyttö ei kuulu alle 18-vuotiaille.

4) Lasten ja lapsuuden suojeleminen

Toimiessaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisäämiseksi Mannerheimin Lastensuojeluliitto käyttää vaikuttamistyössään mm. Lasten ja nuorten puhelimen ja netin kautta saatua tietoa.

Tyttöjen masentuneisuus ja pahoinvointi sekä aikuisen puute, tarve saada aikuisen huomiota keinolla millä hyvänsä, ovat keskeiset asiat, jotka nousevat lasten ja nuorten puhelimen ja netin välityksellä esiin.

Vanhemmat viettävät liian vähän aikaa lastensa ja nuorten kanssa, jotta ehtisivät välittää jälkikasvulleen tietoa siitä, mikä on oikein ja mikä on väärin, etiikasta, moraalista sekä antaa tasokkaan annoksen seksuaali-, päihteettömyys- ja käyttäytymiskasvatusta.

Toimiessaan työnantajana suurelle joukolle perheellisiä vanhempia, Jyväskylän kaupungin tulee huolehtia siitä, että se mahdollistaa työn, perheen ja vapaa-ajan sovittamisen kaikille työntekijöilleen eri elämäntilanteissa. Väsyneellä työntekijällä ei ole voimia hoitaa vanhemman tehtäviään kotona.

Myös se, että aikuiset eivät osaa ottaa vastuuta lapsista ja nuorista huolehtimisessa heijastuu viesteistä. MLL korostaa, että jokaisella aikuisella on vastuu siitä, että toimii lapsen ja nuoren kanssa ollessaan moraalisesti oikein sekä lapsia ja lapsuutta suojellen. Lapsia on suojeltava heidän kehitykselleen haitalliselta aineistolta myös internetissä. Lapsuuden ja lapsen arvostaminen ja suojeleminen on MLL:n mielestä tämän päivän keskeisiä viestejä.

5) Lasten ja nuorten osallisuus

Lapsilla on oikeus onnelliseen ja turvalliseen lapsuuteen sekä aktiiviseen osallistumiseen, leikkiin, oppimiseen ja vapaa-aikaan. Siksi on taattava, että myös pienille koululaisille löytyy tarkoituksenmukainen toimintaympäristö, jossa he voivat huoletta olla ja toimia silloin, kun vanhemmat eivät ole kotona. Kaupungin tulee huolehtia siitä, että iltapäivätoiminnan tilatarpeet otetaan nykyistä paremmin huomioon uusia koulurakennuksia sekä kylätaloja rakennettaessa.

Lapsen kasvaessa hänen omat toiminta- ja osallisuusmahdollisuutensa lisääntyvät merkittävästi. Se, että lapsi ja nuori voi, turvallisesti, osallistua lähiyhteisönsä toimintaan, kasvattaa tulevaisuuden sukupolvia, jotka osaavat ottaa vastuuta. Osallisuuden tunne tulee siitä, että nuori kokee tulleen kuulluksi. MLL painottaa sitä, että nuoria on kuultava päätöksenteossa.

Lapsen ja nuoren osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollistaminen tarjoamalla riittävän lähellä olevia tapaamispaikkoja, nuorisotiloja, kirjastoja, liikunta-, kulttuuri-, ja harrastusmahdollisuuksia, turvallisesti heidän käyttöönsä, nousee MLL:n tukioppilaiden sanomana esille. Hyvä koulu ja ympäristö painottuvat niin ikään.

Hyvä esimerkki nuorten itsensä toimimisesta yhteiseksi hyväksi on MLL:n tukioppilastoiminta, jota toteutetaan Jyväskylän yläkouluissa. Tukioppilastoimintaa ohjaavat yläkoulun opettajat, joiden työajassa tehtävä on otettava huomioon.

6) Koulutus ja oppiminen

Riittävän pienet opetusryhmät takaavat hyvän oppimisen sekä koulurauhan. Kaupungin tulee huolehtia siitä, että se ei kasvata opetusryhmiensä kokoa liikaa.

Hyvä yhteistyö koulun ja kodin välillä antaa lapselle turvaa opintiellä sekä mahdollistaa oppimisen myös silloin, kun vaikeuksia esiintyy.

7) Sukupolvien välinen vuorovaikutus

MLL:n Keski-Suomen piiri haluaa tuoda esille isovanhemmuuden/ varaisovanhemmuuden merkitystä perheen ja lapsen hyvinvoinnissa. Perheen arjessa mukana olevat isovanhemmat vahvistavat perheen sosiaalisia verkostoja. Isovanhempien mukana siirtyy myös kulttuuriperintöä lapsenlapsille tiedoksi ja taidoksi.

MLL näkee, että Jyväskylän kaupunki voi käynnistää keskustelua isovanhempien merkityksestä ja ylisukupolvisesta vastuusta sekä sellaisten toimintatapojen luomisesta, jossa eri sukupolvet kohtaavat myönteisesti.

8) Palveluntuottajuus

Oikea kumppanuus edellyttää sitä, että ostaessaan palveluja järjestöiltä kaupunki resurssoi palveluun riittävässä määrin.

Ostopalveluiden ostamisessa ja tuottamisessa ainoana periaatteena ei voi olla se, että se synnyttää säästöjä kaupungille, vaan kaupungin tulee tarjouskilpailuissaan selvittää toiminnan luotettavuus, toimintatapa ja toiminnan sisällöllinen laatu.

SETA ry ja Sateenkaariperheet ry

Lausunto lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman valmistelua varten

On hienoa, että Jyväskylän kaupunki valmistelee kattavaa lapsi- ja nuorisopoliittista ohjelmaa. Seta ry ja sen osana toimiva Transtukipiste haluavat yhdessä Setan jäsenjärjestön Sateenkaariperheet ry:n kanssa kiinnittää ohjelman valmistelussa huomiota niihin lapsiin ja nuoriin, jotka elävät sateenkaariperheissä, sekä niihin lapsiin ja nuoriin, jotka itse ovat sukupuoleltaan tai seksuaalisuudeltaan jotain muuta kuin mitä yleensä oletetaan.

Toivomme, että lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma laaditaan sellaiseksi, että se edistää parhaalla mahdollisella tavalla kaikkien lasten ja nuorten hyvinvointia ja tuen saantia. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien lasten ja nuorten sekä seksuaali- tai sukupuolivähemmistöihin kuuluvien vanhempien lasten hyvinvointia ja yhdenvertaista asemaa muiden lasten ja nuorten kanssa voidaan edistää muun muassa kuntien palveluista vastaaville päättäjille ja työntekijöille suunnatulla koulutuksella sekä ottamalla sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus ja moninaiset perhemuodot läpäisyperiaatteella huomioon esimerkiksi opetussuunnitelmissa ja muissa julkisen sektorin ohjelmissa sekä lapsille ja nuorille suunnatussa palvelu- ja vapaa-ajan toiminnassa.

Suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä ja lainsäädäntö on rakennettu perinteisesti sukupuolittuneen ihmiskäsityksen ja hetero-oletuksen ympärille. Se tarkoittaa, että ihmisten ajatellaan olevan sekä biologisesti että sosiaalisesti yksiselitteisesti joko naisia tai miehiä, ja että heidän olemassa olevien tai toivottujen perhesuhteidensa oletetaan rakentuvan eri sukupuolta olevien henkilöiden muodostamien parisuhteiden varaan. Arkitodellisuudessa sukupuoli ja seksuaalisuus koetaan kuitenkin moninaisemmin.

Lapset ja nuoret ovat keskenään erilaisia seksuaalisuudeltaan ja sukupuolen ilmaisultaan. Oman seksuaalisuuden ja sukupuolen jäsentyminen erityisesti murrosiässä on monelle lapselle herkkä ja monivivahteinen prosessi, jossa aikuisten täytyisi osata tukea nuorta. Lasten ja nuorten yksilöllisyys ja moninaisuus ovat rikkautta. Tiukan normatiivinen suhtautuminen lapsen sukupuolen ilmaisuun tai nuoren seksuaalisuuteen on pahimmillaan tuhoisaa nuoren itsetunnon ja minäkuvan kehitykselle.

On ensiarvoisen tärkeää, että nuorten kanssa töitä tekeillä on taitoa ja halua keskustella nuorten kanssa kaikista seksuaalisuuteen ja sukupuoleen liittyvistä kysymyksistä luontevasti ja asiantuntevasti sen sijaan, että niin kutsuttu hetero-olettamus ja perinteiset sukupuolikäsitykset olisivat keskustelun tai opetuksen pohjana. Nuoren elämässä ihastuminen sekä ihmissuhteiden opettelu ovat tärkeitä ja herkkiä asioita. Jos ympäristö ei anna mahdollisuutta keskustella asioista nuoren omista tunteista ja elämäntilanteesta käsin, nuoren kokonaisvaltainen hyvinvointi kärsii. Lapsen tai nuoren oman erityisyyden ja persoonan tukemisen on oltava kasvatus- ja opetustyön perustana.

Lastensuojelulaki takaa lapselle oikeuden turvalliseen kasvuympäristöön sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta korostaa lapsen elämässä myönteisiä ja läheisiä

ihmissuhteita, ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Sukupuoltaan epätavallisesti kokevien ja/tai ei-heteroseksuaalisten lasten ja nuorten kohdalla nämä oikeudet toteutuvat usein puutteellisesti johtuen lainsäädännön puutteista tai siitä, ettei lapsen tai nuoren lähipiirissä anneta hänelle riittävästi tukea tai ymmärretä, mistä on kysymys. Jyrkkä sukupuolijako esimerkiksi koulumaailmassa asettaa nämä lapset ja nuoret usein hyvin hankalaan asemaan. Lisäksi nämä lapset saattavat jäädä myös omassa perheessään ja kodissaan näkymättömiksi. Kasvattajien ja muiden lapsen tai nuoren kanssa toimivien yhteistyö lapsen turvallisen kasvun ja kehityksen tukemiseksi on näiden lasten ja nuorten kohdalla erityisen tärkeää.

Niiden lasten ja nuorten kohdalla, joiden vanhempi tai vanhemmat kuuluvat seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön, turvattomuutta voivat aiheuttaa ympäristön asenteet vanhempia kohtaan tai vanhempien näkymättömyys sosiaalisissa tilanteissa ja yhteiskunnassa. Lapsi syyllistää helposti itseään. Jos hän huomaa, ettei hänen perheensä huomioita yleisesti tai siitä vaivataan aktiivisesti esimerkiksi päivähoitossa tai koulussa, lapsi voi tuntea tarpeettomasti häpeää. Lapsen tasapainoiselle kehitykselle on uhka, jos hän joutuu kantamaan huolta vanhemmistaan ja tämän hyvinvoinnista sen vuoksi, että hänen vanhempansa tai tämän elämäntapa joutuu syrjinnän, arvostelun tai mitätöinnin kohteeksi. Vastuunkanto ei ole lapsen tehtävä. Lapsen tai nuoren ympärillä olevien aikuisten ja kasvatuksen ammattilaisten on osattava nähdä lapsen tuen tarpeet ja vastata niihin. Tähän tarvitaan seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden asiantuntemusta yhdistettynä kasvatusalan ja/tai sosiaalialan ammatilliseen työhön.

Suomessa on paljon lapsia, joiden perhetilannetta yhteiskunta ei vielä tällä hetkellä yleensä pysty tunnistamaan. Tämän seurauksena lapsen oikeus perhe-elämän pysyvyyteen ja läheissuhteiden turvaan on toteutunut vain paikoitellen. Vain tietty osa lapsista asuu yhdessä kahden juridisen vanhempansa kanssa, joiden suhde on määritelty avioliittolainsäädännön kautta. Merkittävä osa lapsista asuu avoliittoperheessä, jonkinlaisessa uusioperheessä, mies- tai naisparin perheessä tai esimerkiksi kolmen tai useamman vanhemman perheessä. Kaikissa näissä tilanteissa lapsen asema ja turva on tietyissä tilanteissa vajavainen.

Moni lapsi elää perheessä, jossa yksi tai useampi vanhemmista on homo- tai biseksuaalinen, transsukupuolinen tai transvestiitti. Näissä perheissä vanhempien näkymättömyys yhteiskunnan silmissä ja epätasa-arvoinen asema verrattuna kahden eri sukupuolta olevan vanhemman muodostamiin pareihin ovat usein myös lasten edun toteutumisen esteenä. Näitä perheitä ja näitä lapsia on Suomessa satoja tuhansia, ja heillä on konkreettisia tarpeita, jotka ovat samanlaisia perustarpeita kuin muilla lapsilla. Yhteiskunta voi vastata näihin tarpeisiin antamalla tilaa moninaisuudelle ja tukemalla aktiivisesti julkisen sektorin työntekijöitä näiden lasten ja nuorten ja heidän perheidensä kohtaamisessa. Kunnan sosiaali- ja terveystoimen sekä koulutoimen työntekijät ja muut lasten ja nuorten kanssa työskentelevät tarvitsevat selkeää ohjeistusta siitä, miten he voivat omassa työssään tukea vanhemmuutta ja lasten ja vanhempien välistä vuoroaikutusta niin kutsutuissa sateenkaariperheissä.

Yksi merkittävimmistä puutteista sateenkaariperheissä elävien lasten näkökulmasta on tosiasiallisten lapsi-vanhempi-suhteiden laillisen vahvistamisen puute tietyissä tilanteissa. Tästä seuraa esimerkiksi se, että lapsella ei ole juridista

oikeutta tavata tosiasiallista vanhempaansa. Suomessa tapaamisoikeus (joka on lapsen oikeus) voidaan vahvistaa vain juridiseen vanhempaan. Oikeusministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön nimittämä toimikunta tarkasteli lasten asemaa rekisteröidyissä parisuhteissa. Toimikunnan mietinnössä (2003) ehdotetaan useita konkreettisia asioita, joita lapsen etu vaatisi. Toimikunnan mietintö on julkaistu osoitteessa <http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/julkaisut/paosisallys221.htm>. Tämän lisäksi on syytä muistaa, että rekisteröidyn parin perheessä elävien lasten aseman selkeyttäminen jättää vielä monien muiden sateenkaariperheiden lasten aseman epäselväksi.

Seta ry ja Transtukipiste sekä Sateenkaariperheet ry haluavat tällä lausunnolla tukea Jyväskylän kaupunkia sen pyrkimyksessä edistää yhteiskuntaa, jossa kunkin lapsen tarpeet otetaan tasavertaisesti huomioon ja niihin pyritään vastaamaan tilanteen mukaan. Jyväskylän kaupungilla on tähän erinomaiset edellytykset myös sen vuoksi, että kaupungissa koulutetaan sekä yliopisto- että ammattikorkeakoulutasolla monenlaisia kasvatuksen ammattilaisia.

Ilahtuisimme, jos järjestömme voisivat saada tiedoksi Jyväskylän kaupungin lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman sen valmistuttua.

Seta ry on valtakunnallinen ihmisoikeus- ja sosiaalialan kansalaisjärjestö, joka on perustettu vuonna 1974. Järjestön tavoitteena on hyvinvoinnin ja ihmisoikeuksien toteutuminen riippumatta ihmisten seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuoli-identiteetistä tai sukupuolen ilmaisusta. Setassa ja sen osana toimivassa Transtukipisteessä sekä Setan jäsenjärjestöissä tehdään laaja-alaista ammatillista sosiaali-, perhe- ja verkostotyötä. Setalla on 19 jäsenjärjestöä eri puolilla maata. Järjestö julkaisee Z-aikakauslehteä.

Sateenkaariperheet ry Sateenkaariperheet ry on Suomen lesbo-, bi-, trans- ja homovanhempien ja heidän lastensa oma yhdistys. Yhdistyksen jäseninä on lapsiperheitä: kahden naisen, kahden miehen, yhden vanhemman perheitä sekä monen muotoisia uusperheitä. Jäseninä on myös eri elämäntilanteissa olevia perheitä suunnittelevia ja rakentavia tai muuten vanhemmuudesta, huoltajuudesta ja kasvattajuudesta kiinnostuneita ihmisiä. Sateenkaariperheet ry on Seta ry:n jäsenjärjestö.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Keski-Suomen piirin esittämiä haasteita, tavoitteita ja toimenpiteitä

Mannerheimin Lastensuojeluliiton, Keski-Suomen piiri ry:

Näkökohtia Jyväskylän kaupungin lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman valmisteluun kohtaan kaksi: haasteet, tavoitteet ja keinot

Ohjelman päämääräksi esitämme seuraavaa: Lapsi on osallinen ja näkyvä yhteiskunnan jäsen. Jokaisella lapsella ja nuorella on hyvä ja onnellinen arkiympäristö. Vanhemmuus ja kasvatustyö saavat arvostusta ja tukea. Vapaaehtoistyö, toisen auttaminen, välittäminen ja yhteisen vastuun kantaminen ovat yhteiskunnan näkyviä arvoja.

Esitämme ohjelmassa huomioon otettavaksi seuraavia näkökohtia:

1) Turvallinen ja terveyttä edistävä lapsuus

Haasteet:

- Muuttovoittoisessa kaupungissa perheet eivät tunne toisiaan ja palvelujärjestelmää. Tämä voi aiheuttaa sosiaalisten ongelmien syntymistä esim. silloin, kun perhe on muuttanut uutena tulokkaana kaupunkiin tai silloin, kun lapset ovat pieniä ja kotona äidin tai isän kanssa.
- Kaupunki on supistanut lapsiperheille suunnattuja, ennaltaehkäiseviä palveluja.
- Kotona pienten lasten kanssa olevan vanhemman jaksamista ei tueta riittävästi.
- Lasten ja nuorten terveys on elämäntapojen muutosten vuoksi noussut uudelleen huolen aiheeksi. Vanhemmat ovat omien lastensa ensisijaisia huolenpitäjiä ja kasvattajia. Perusasioista huolehtimista, kuten säännöllisen ruokailun, ulkoilun ja unen, merkitystä ei voi liikaa korostaa niin lapsen kuin nuorenkin elämässä. Tätä vanhempien tekemää työtä pitää tukea myös julkisen toimenpiteillä.
- Tällä hetkellä kaupungin seuratoiminnassa painottuu kilpaurheilu. Tämä on vähentänyt erityisesti niiden lasten liikunnallisuutta, jotka harrastaisivat kyseistä lajia oman ilon vuoksi. Tällä on puolestaan merkittävä vaikutus lasten liikkumisen vähenemiselle ja sitä kautta fyysiselle ja psyykkiselle terveydelle.

Tavoitteet:

- Kunnallisen äitiys-, lastenneuvolan ja kouluterveydenhuollon resursseista huolehditaan niin, että ne ovat riittävät kohtaamaan lapset, nuoret ja lapsiperheet ajoissa, ennaltaehkäisevästi ja tarpeeksi usein, jotta mahdollisiin ongelmiin voidaan tarttua heti niiden alkuvaiheissa.
- Neuvolaterveydenhoitajilla on merkittävä rooli perhevalmennuksessa sekä erilaisten ryhmätoimintamuotojen käynnistäjinä ja tukijoina.
- Päivähoidon ammattilaiset tukevat kotien kasvatustyötä.

- Kouluterveydenhoitaja opastaa myös koulu- ja murrosikäisten lasten ja nuorten vanhempia kasvatukseen liittyvissä asioissa. Tähän työhön tulee työntekijöillä olla aikaa ja resursseja.
- Vapaaehtoisuusperiaatteella toimivien lähiyhteisöjen, kuten MLL:n perhekahvilat, lapsi- ja nuorisotyö mahdollistetaan. Perheiden omaehtoinen toiminta mahdollistetaan ja sitä tuetaan ja toteutetaan perheiden, järjestöjen ja kaupungin yhteistyönä.
- Kansalaistoimintaa sen eri muodoissa vahvistetaan. Kaupunki tukee sellaista liikuntaseurojen junioritoimintaa, joka ei tähtää pelkästään kilpatoimintaan, vaan ns. reiluun peliin ja on kohtuuhintaista tai ilmaista.
- Päihteetön lapsuus ja nuoruus on arvokasta, ja sitä myös tavoitellaan. Alkoholin käyttö ei kuulu alle 18-vuotiaille.
- Vanhemmillä on aikaa lapsilleen.

Keinot:

Monelta osin tavoitteissa jo on sisällä keinoja. Lisäkommenttina seuraavaa:

- Kaupunki lisää neuvolatyön ja kouluterveydenhuollon resursseja.
- Päivähoidon palvelut suunnitellaan niin, että ne ovat perheitä riittävän lähellä ja saavutettavissa.
- Kaupunki mahdollistaa matalan kynnyksen paikkojen hyvän toimivuuden huolehtimalla mm. siitä, että tilojen ja laitteiden vuokrat järjestötoimijoille ovat kohtuulliset ja silloin, kun toiminta kohdistuu lapsiin ja nuoriin tai lapsiin yhdessä vanhempien kanssa, antaa tilat käyttöön maksutta.
- Avustukset lapsi- ja nuorisojärjestöille sekä liikuntajärjestöille suunnataan painotetusti sellaisiin toimintoihin, jotka toteuttavat edellä mainittuja tavoitteita.
- Toimiessaan työnantajana suurelle joukolle perheellisiä vanhempia, Jyväskylän kaupunki huolehtii siitä, että se mahdollistaa työn, perheen ja vapaa-ajan sovittamisen kaikille työntekijöilleen eri elämäntilanteissa. Väsyneellä työntekijällä ei ole voimia hoitaa vanhemman tehtäviään kotona.

2. Lapsi ja ympäristö

Haasteet:

- Lapsilla on oikeus onnelliseen ja turvalliseen lapsuuteen sekä aktiiviseen osallistumiseen, leikkiin, oppimiseen ja vapaa-aikaan. Siksi on taattava, että myös pienille koululaisille löytyy tarkoituksenmukainen toimintaympäristö, jossa he voivat huoletta olla ja toimia silloin, kun vanhemmat eivät ole kotona.
- Perheen arjessa mukana olevat isovanhemmat vahvistavat perheen sosiaalisia verkostoja. Isovanhempien mukana siirtyy myös kulttuuriperintöä lapsenlapsille tiedoksi ja taidoksi. Kaupungissa kasvaa paljon lapsia ja nuoria irrallaan edellisestä sukupolvesta.

Tavoitteet ja keinot:

- Kaupunki huolehtii siitä, että iltapäivätoiminnan tilatarpeet otetaan nykyistä paremmin huomioon uusien koulurakennuksien sekä kylätalojen rakennettaessa.

- Jyväskylän kaupunki käynnistää keskustelua isovanhempien merkityksestä ja ylisukupolvisesta vastuusta sekä sellaisten toimintatapojen luomisesta, jossa eri sukupolvet kohtaavat myönteisesti.

3. Palvelujen saavutettavuus ja saatavuus

Haasteet:

- Vanhemmuus ja kasvatus edellyttävät aikuisen kokonaisvaltaista läsnäoloa lapsensa elämässä. Tilapäisen ja lyhytaikaisen lastenhoitoavun tarve ilmenee monenlaisissa arkielämän tilanteissa mm. lapsen, vakituisen hoitajan ja vanhemman sairastuessa. Työelämän muutokset ja opiskelu vaativat vanhemmilta joustavuutta lasten hoitojärjestelyissä.
- Riittävän pienet opetusryhmät takaavat hyvän oppimisen sekä koulurauhan.
- Oikea kumppanuus edellyttää sitä, että ostaessaan palveluja järjestöiltä kaupunki resursoi palveluun riittävässä määrin.

Tavoitteet ja keinot:

- Kaupunki huolehtii siitä, että se ei kasvata opetusryhmiensä kokoa liikaa.
- Hyvä yhteistyö koulun ja kodin välillä antaa lapselle turvaa opintiellä sekä mahdollistaa oppimisen myös silloin, kun vaikeuksia esiintyy.
- Lapsiperheiden tarvitsemien tilapäisten lastenhoitopalvelujen saatavuus turvataan. Sosiaalihuoltolain mukaan kunnan on huolehdittava kotipalveluiden järjestämisestä perheille. Lastenhoitotoiminnan järjestämisen eri vaihtoehtoja on arvioitava. MLL korostaa vastuuta sekä perheistä, lapsista että hoitajista.
- Päivähoitopalvelut suunnitellaan niin, että ne toimivat perheiden tarpeisiin vastaavasti ja joustavasti sekä mahdollistavat riittävän pitkäaikaiset hoitosuhteet.
- Pienten lasten kotihoidon tuesta tehdään todellinen vaihtoehto kaikille Jyväskyläläisille korottamalla kuntalisää sekä laajentamalla se koskemaan kaikkia alle 3-vuotiaita.
- Ostopalveluiden ostamisessa ja tuottamisessa periaatteissa kaupunki selvittää tarjouskilpailuissaan hinnan ohella toiminnan luotettavuuden, toimintatavan ja toiminnan sisällöllisen laadun, jotka osaltaan toimivat kriteereinä ostopalvelusopimuksen laatimisessa.

4. Lasten ja nuorten osallisuus

Haasteet:

- Lapsen kasvaessa hänen omat toiminta- ja osallisuusmahdollisuutensa lisääntyvät merkittävästi. Se, että lapsi ja nuori voi, turvallisesti, osallistua lähiyhteisönsä toimintaan, kasvattaa tulevaisuuden sukupolvia, jotka osaavat ottaa vastuuta. Osallisuuden tunne tulee siitä, että lapsi ja nuori kokee tullessa kuulluksi.
- Tyttöjen masentuneisuus ja pahoinvointi sekä aikuisen puute, tarve saada aikuisen huomiota keinolla millä hyvänsä, ovat keskeiset asiat, jotka nousevat lasten ja nuorten puhelimen ja netin välityksellä esiin.

Tavoitteet ja keinot:

- Lapsia ja nuoria kuullaan päätöksenteossa. MLL:n Lasten ja nuorten puhelin ja netti ovat osa tiedonsaanti- ja kuulemiskokonaisuutta.
- Kaupunki mahdollistaa lapsen ja nuoren osallisuuden ja vaikuttamisen tarjoamalla riittävän lähellä olevia tapaamispaikkoja, nuorisotiloja, kirjastoja, liikunta-, kulttuuri-, ja harrastusmahdollisuuksia, turvallisesti heidän käyttöönsä.
- Tarjotaan lapsille ja nuorille hyvä koulu ja turvallinen lähiympäristö. Hyvä esimerkki nuorten itsensä toimimisesta yhteiseksi hyväksi on MLL:n organisoima tukioppilastoiminta, jota toteutetaan Jyväskylän yläkouluissa. Tukioppilastoimintaa ohjaavat yläkoulun opettajat, joiden työajassa tehtävä otetaan huomioon. Tukioppilaita ja –ohjaajia koulutetaan tehtävänsä.